

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 5 mars e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

## § 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

*Punkten 17*, angående anslag för anläggning av utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län, föredrogs; och yttrade därvid:

*Ang.  
anläggning av  
utfartsvägar i  
Norrbottens  
m. fl. län.*

Herr **Lindmark**: Herr förste vice talman! Föreliggande punkt om utfartsvägar i de fyra nordliga länen har av utskottet behandlats i analogi med föregående punkt nämligen den om anslag till ödebygdsvägar. Under vart och ett av åren 1919—1922 utgick anslaget med 100,000 kronor. Första halvåret 1923 utgick det med 50,000 kronor, alltså ingen minskning av anslaget. Finansåret 1923—1924 sänktes det till 65,000 kronor, detta av finansiella skäl. Även för finansåret 1924—1925 har föreslagits samma belopp. I sitt uttalande till departementschefen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, att anslaget för finansåret 1924—1925 måtte höjas till 100,000 kronor. Icke förty har departementschefen funnit skäligt att vidhålla det tidigare beloppet eller det för finansåret 1923—1924 beviljade.

I sin behandling av detta ärende har utskottet funnit skäligt att icke tillstyrka min med fleras motion om höjning av anslaget till 100,000 kronor. Man kan dock säga, att utskottet välvilligt behandlat motionen. Det framhåller nämligen, att rörande detta anslag borde en omprövning ske, i vad mån en utökning av anslaget bör ifrågakomma. Detta varslar gott för framtiden. Emellertid skulle det givetvis varit mycket bättre, om vi redan nu kunnat se anslaget höjt, alldestund behovet är så utomordentligt stort. Det är min livliga förhoppning, att denna omprövning måtte komma till stånd, och att resultatet av densamma blir, att anslaget höjes, och att, när riksstaten nästa år kommer att upprättas, departementschefen har funnit skäligt att höja beloppet till 100,000 kronor. Redan nu har ju departementschefen uttalat, att med ifrågavarande anslag det är ägnat att möjliggöra en högst behörlig förbättring av kommunikationerna i de norra landsdelarna. Och denna fördel vinnes, då det gäller detta anslag, utan att dessa nybyggda vägar överförs till väghållningsdistrikten i fråga om underhållet. Han räknar tydligen med, att detta är en stor förtjänst, som gör, att man har särskild anledning bevilja högre anslag.

Ang.  
anläggning av  
utfartsvägar i  
Norrbottens  
m. fl. län.  
(Forts.)

Jag skulle vilja framföra ytterligare några synpunkter, som synas mig i hög grad motivera, att anslaget höjes. Dels är antalet ansökningar om bidrag från detta anslag synnerligen stort. Enbart för Västerbottens län uppgick siffran nu, enligt vad som framgår av 1923 års landstings handlingar, till över 900,000 kronor. Då en så hög summa äskas enbart för Västerbottens län och detta anslag avser att fylla behovet för de fyra nordliga länen, och då nu ytterligare är ifrågasatt, att ännu ett län skall ifrågakomma, förstå vi, att dessa 65,000 kronor äro alldeles otillräckliga, och att beloppet bör väsentligt höjas. Vi böra vidare ihågkomma, att statens bidrag, inklusive landstingens, utgår, då det gäller dessa utfartsvägar, med  $\frac{1}{4}$ , högst  $\frac{1}{3}$  av den beräknade kostnaden. I följd härav ställas synnerligen stora krav på intressenterna själva att göra uppoffringar för vägnarnas färdigställande. Det kan knappast vara riktigt, att stat och landsting vid sådant förhållande skola visa sig njugetta, då det gäller ett sådant anslag. Tvärtom bör man uppmanra befolkningens försök till självhjälp till att skaffa sig dessa så nödiga och nyttiga vägar. Och så en annan sak, som jag anser ha mycket stor betydelse. Jag anser det som ett faktum, att, i händelse denna vägtyp, utfartsvägar, icke tillkommit, skulle kravet på enklare vägar varit mycket större, än nu är fallet. Nu utgår statens bidrag till enklare vägar med  $\frac{2}{3}$ , under det att, som jag nämnde, statens och landstingets bidrag tillsammans här utgå med högst  $\frac{1}{3}$  av den beräknade kostnaden. Därför ligger det i statens intresse att se till, att man ger tillräckligt högt anslag, så att dessa utfartsvägar må komma till stånd; och därmed gör staten en väsentlig inbesparing på anslaget till enklare vägar.

Under för handen varande förhållanden anser jag icke skäligen att göra något yrkande. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att, när statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nästa år upprättar sitt förslag till stat rörande sjätte huvudtiteln, beloppet i fråga om anslag till utfartsvägar väsentligt höjes, om möjligt till det tidigare beloppet, som utgick med 100,000 kronor.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall villigt erkänna, att detta anslag är av den natur, att det bör främjas, därför att man med det samma för en ringa penning åstadkommer ett stort antal kilometer vägar. Men jag vill framhålla, att, då den siste ärade talaren, om jag rätt uppfattade honom, förmenade, att ett nytt län skulle tillkomma redan nu, som skulle erhålla bidrag från detta anslag, så misstog han sig, ty vi ha endast i utlåtandet skrivit, att det bör tagas under omprövning, huruvida någon utökning av anslaget bör äga rum. Men vi ha i varje fall ansett, att en höjning av anslaget är berättigat, när bättre tider komma.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

#### *Punkterna 18—23.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 24.*

Lades till handlingarna.

#### *Punkterna 25—33.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 34.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 35—49.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 50.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 51 och 52.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

## § 2.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om anslag för iordningställande av tilläggsplatser för fiskebåtar vid Torsö fiskeläge i Blekinge.

*Ang.  
tilläggsplatser  
för båtar vid  
Torsö fiske-  
läge.*

Därvid yttrade:

**Herr Törnkvist** i Karlskrona: Herr förste vice talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till det slut, vartill utskottet kommit. Jag har, som frågan nu ligger, funnit det skäligt att för tillfället frånfalla mitt yrkande om anslag, så mycket mer, som jag tror mig ha inom utskottet vunnit förståelse för syftet med min motion, nämligen att Torsö fiskeläge bör av staten hjälpas för att få brukbara tilläggsplatser för sina båtar.

Jag vill endast till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, då jag ser att han är närvarande här i kammaren, göra den vänliga hemställan att frågan icke sändes ut till en utredning, i vilken den, sedd från den allmänna fiskehamnssynpunkten, kommer att få en underordnad och liten betydelse. Enligt min mening — och jag känner förhållandena på denna plats — är den för Torsö fiskarebefolkning av mycket stor betydelse. För övrigt torde denna fråga redan ha varit föremål för utredning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och där nått till ett visst förberedande resultat. Jag tror för min del nämligen, att frågan om fiskehamn i traditionell mening bör, vad beträffar denna plats, få förfalla och betydligt enklare åtgärder där vidtagas från statens sida för att bringa hjälp. Tillräckligt effektiva åtgärder torde också där kunna vidtagas för betydligt lägre kostnader än anordnandet av en fiskehamn skulle draga. Jag vill alltså hemställa, att frågan icke sändes ut på en utredning av allt för vidlyftig beskaffenhet. Jag hoppas i stället att det skall bli möjligt att redan under loppet av den kommande sommaren vidtaga de ganska enkla åtgärder, som äro erforderliga och som, efter vad jag tror, icke behöva kosta så mycket. Det torde kunna invändas, att då ej något anslag beviljats för de åtgärder, jag föreslagit, det då skulle vara svårt för statsrådet att vidtaga några åtgärder i omtalade syfte. Jag tror emellertid att det likväl skall finnas utväg för statsrådet att lösa den frågan inom den rimliga ram det kan bli fråga om.

Herr talman, med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Med anledning av herr Törnkvists uttalande vill jag säga, att det är mig bekant, att de förhållanden äro behjärtansvärda, som råda vid detta fiskeläge. Men förhållandet är, enligt vad jag inhämtat, det, att viss ytterligare utredning blir nödvändig, för att man skall få klart för sig hur risken för fortsatt sanddrift och uppgründning skall kunna förebyggas, så att ej pengarna bli utgivna förgäves. Men om det visar sig, som herr Törnkvist säger, att det

Ang.  
tilläggsplatser  
för båtar vid  
Torsö fiske-  
läge.  
(Forts.)

blir jämförelsevis låga kostnader, hoppas jag, att utvägar skola finnas att tillfredsställa önskemålet. Och i varje fall kan jag försäkra herr Törnkvist, att frågan skall bli föremål för all möjlig uppmärksamhet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 3.

Ang.  
ifrågasatt  
uppdelning av  
rederilåne-  
fondens låne-  
medel.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om viss uppdelning av rederilånefondens lånemedel, anförde:

**Herr Osberg:** Herr talman! Vid 1921 års riksdag väckte jag en motion i huvudsak samma som den nu av herr Brännberg väckta, i syfte att få en uppdelning av detta anslag. Statsutskottet yttrade då vid 21 års riksdag: »Det bör uppmärksammas, hurusom f. n. jämlikt beslut av 1918 års riksdag frågan om behovet av en utökning av den svenska handelsflottan är under utredning genom Kungl. Maj:ts försorg, varvid även enligt riksdagens i ämnet givna direktiv skall tagas under övervägande, huruvida en ändring av villkoren för lån från rederilånefonden bör äga rum. Det lär kunna förväntas, att vid verkställande av denna utredning hänsyn skall komma att tagas till de i motionen framhållna synpunkter, i den mån de kunna befinnas förtjäna beaktande.»

Ja, den utredning, som här omtalas, har blivit vidtagen, och när man kommer till årets riksdag och statsutskottet behandlar herr Brännbergs motion, säger utskottet: »Utskottet vill erinra, hurusom i sammanhang med beviljandet vid 1923 års riksdag av ytterligare 3 miljoner kronor till rederilånefonden såväl av kommerskollegium som departementschefen framhölls den mindre sjöfartens behov av att jämväl erhålla understöd från fonden. Särskilt med hänsyn till nämnda uttalanden anser utskottet det kunna förväntas, att vid framdeles skeende fördelningar av lån från fonden skälig hänsyn skall tagas till de i motionen framförda, enligt utskottets mening beaktansvärda kraven, utan att någon bestämd uppdelning av fondmedlen härför behöver äga rum.» Och så hemställer utskottet om *avslag* på motionen! Det förefaller egendomligt, när utskottet till fullo beaktat att den mindre rederinärningen bör uppmuntras, att det ej tagit steget fullt ut och förordat framställningen om den ifrågasatta uppdelningen. Nu kan det sägas, att man varit välvillig i motiveringen. Men nog hade det varit trevligare för dessa, som skola ha hand om fördelningen, att kunna säga, att de ha 80 % för den större och 20 % för den mindre rederinärningen. Jag har talat vid en av dem, som ha att göra med fördelningen, och han har sagt, att det vore angenämare, om en uppdelning vore verkställd, och att det skulle verka bättre bland dessa människor, som benyttja sig av dessa lån, både mindre och större redare. Vad nu de mindre beträffar, ha vi fått fullt erkänt, att de behöva stöd, och därför är det ej lönt att resonera om den saken. Jag kan säga, att den mindre rederinärningen har en större uppgift att fylla, än mången vill erkänna. Dessa mindre skeppare gå ut och taga med sina pojkar, och de utbildas till duktiga sjömän. När de bli äldre, gå de ut på de större handelsflottorna som sjömän. Särskilt för stenindustrien har den mindre rederirörelsen en stor uppgift att fylla. De små fartygen kunna gå in till platser, där större fartyg ej kunna komma in till hamnen för att lasta eller lossa. Och när det är fråga om små partier, är detta en stor fördel.

Nu har jag hört, att motionären icke ämnar göra något yrkande, och icke heller jag skall göra det.

Men det är dock ett belägg för att tankegången om denna uppdelning har vunnit så att säga terräng, och jag hoppas, att det snart skall komma därhän, att man kan verkställa en sådan uppdelning. Jag tror, att det vore lyckligt

för såväl den större som den mindre rederinäringen, därför att de vore säkra, när de göra sina framställningar, att få sina krav beaktade. Det ligger nu i vederbörandes hand att bestämma vilka som skola hava hjälp antingen de större eller mindre rederierna. Jag tycker, att riksdagen bör säga ifrån, i enlighet med motionärens önskan.

Jag skall som sagt icke göra något yrkande, men hoppas, att de, som skola ha att handlägga frågorna om uppdelningen, taga hänsyn till vad utskottet sagt, och jag hoppas, att det icke skall dröja länge, innan riksdagen går in för en uppdelning.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr förste vice talman! Ja, det är så, att vi icke kunnat tillstyrka motionen, detta förnämligast av det skälet, att vederbörande redan förut följt de direktiv, som riksdagen tidigare angivit, nämligen att man skall pröva i varje särskilt fall, om det är lämpligt att giva lån åt de mindre rederierna ur ifrågavarande fond. Jag får säga, att båda slagen av rederirörelser äro för vårt land både nödiga och nyttiga, men jag är också tvungen att säga, att det spelar en större roll, om vi kunna själva ombesörja långrouter över Atlanten och stödja de inhemska rederiföretag, som härvid framträda. Det kan icke förnekas, om man tar hänsyn till vad rederinäringen betytt för vårt land för utjämnande av handelsbalansen, att det mest framträdande behovet av rederilån förelegat för den större rederirörelsen.

Men jag vill betona, att det är icke utskottets mening att stänga ute den mindre rederinäringen av det slag, som herr Osberg framhållit, utan det är utskottets — och även riksdagens — mening, om riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag, att man skall pröva fall för fall. Och vad angår det skäl, herr Osberg framförde, att det skulle vara angenämare för vederbörande, som skola taga ställning till framställningarna, om de visste, hur anslagen skola fördelas, så är det icke imponerande. Vi ha aldrig i statsutskottet kunnat taga hänsyn till tjänstemännens bekvämlighet och vad de tycka är lämpligast för sin del, utan vi ha tagit hänsyn till behovet för det stora hela. Och när nu vederbörande hava tillämpat bestämmelserna så, att även mindre rederier fått lån ur fonden, bör det fortsätta på samma sätt. Då blir det så, att där behovet är störst, där kommer det att tillgodoses. Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Nylander**: Herr förste vice talman! Jag skulle kunna instämma i vad herr Anderson i Råstock sade, men jag vill dock påpeka ett förhållande, som icke direkt berördes i hans anförande. I den ena punkten framförde herr Anderson i Råstock mina synpunkter, nämligen att det säkert finnes god vilja hos vederbörande att tillse, att den mindre sjöfarten även får sina önskemål tillgodosedda. Men den synpunkt, som varit för mig avgörande, är helt enkelt den, att det är omöjligt att avgöra på förhand, vilken del av sjöfarten som vid ett visst tillfälle är i behov av understöd och detta ur rent nationalekonomiska synpunkter. I det ena fallet kan linjesjöfarten, den reguljära, vara i betydligt större behov av understöd än den s. k. trampfarten, vid ett annat tillfälle den större mer än den mindre och vice versa. Det skulle vara olyckligt, om man skulle klavbinda myndigheterna för en uppdelning av 20 respektive 80 procent på så sätt, att det förra procentbeloppet skulle lämnas till den mindre och det senare procentbeloppet till den större rederinäringen. Behovet kan som sagt vara olika.

Jag ber dessutom få på det kraftigaste understryka, att då den reguljära sjöfarten, som känt är, har varit den, som åtnjutit de största rederilånen, är det också den, som för vårt lands vidkommande har varit på sjöfartens område av den största betydelsen. Jag kan säkert med instämmande av dem, som tagit del

Ang.  
ifrågasatt  
uppdelning av  
rederilåne-  
fondens låne-  
medel.  
(Forts.)

Ang.  
ifrågasatt  
uppdelning av  
rederilåne-  
fondens låne-  
medel.  
(Forts.)

av resultatena, säga, att hade vi icke haft den, skulle Sveriges nationalekonomiska läge varit ett annat än det nu är.

Jag slutar med att än en gång understryka, att jag tror, att det skulle vara ett synnerligen olyckligt beslut, om vi skulle här i kammaren fastslå en viss uppdelning av rederilånen, men jag är övertygad om att de önskemål, som uttalats av herr Osberg och som både herr Anderson i Råstock och jag äro med på, komma att beaktas vid utdelningen av rederilånen. Men att därifrån övergå till ett bindande beslut för dem, som skola fatta det slutliga avgörandet, tror jag som sagt vore olyckligt. Herr förste vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Osberg:** Jag förstår väl, att herr Nylander i främsta rummet talar för de stora rederierna och att herr Anderson i Råstock, som talar å det enhälliga utskottets vägnar, icke vill vara med på någon uppdelning. Men jag undrar hur det skulle gått, om det gällt någon *annan* näringsgren än rederierna och om man icke då skulle i första hand hava tänkt på de små. Jag har icke velat vara ensidig, utan begärt en uppdelning, och detta så, att 80 procent skulle utgå till de större rederierna och 20 procent till de mindre rederierna. Nu säger herr Nylander, att det är icke känt, vilka rederier som ha större eller mindre behov. Det är gott och väl, att det faktiskt sker en uppdelning varje år, men jag tror icke, herr Nylander, att småskepparna skola komma i ett gynnsamt läge utan tvärtom.

Jag tror, att i stort sett ha de större rederierna större möjlighet att reda sig, och jag har blott velat framhålla behovet av lån för den lilla handelsflottan. Jag vill icke, att det ena goda skall skämma det andra. Men jag kan icke förstå, varför herr Nylander motsätter sig detta förslag. Det är dock de mindre rederierna, som äga ett större behov av hjälp.

Jag tror, att vår fjärrgående sjötrafik står på rätt goda fötter och att den reder sig utmärkt, även om man vidtager en uppdelning. Och jag hoppas, att en sådan uppdelning snart kommer att ske.

Jag vill vidare säga till herr Anderson i Råstock, att vi icke, såsom han trodde, göra detta förslag för att åstadkomma någon bekvämlighet för tjänstemännen. De åtgärder, som vi föreslå, röra icke en fråga om bekvämlighet, utan det är lämplighetsåtgärder, herr Anderson, som det är fråga om. Och herr Brännberg och jag veta, att det är stort fog för våra förslag, som vila på rättvis grund.

**Herr Anderson i Råstock:** Jag förstår fortfarande icke herr Osberg. Om han utan en uppdelning kan få vad han vill ha, vad tjänar det då till att dela upp fonden? Jag vidhåller mitt yrkande.

**Herr Nylander:** Jag ber att fortfarande få instämna med herr Anderson i Råstock och ytterligare tillägga, att jag icke kan förstå, hur herr Osberg kan säga, att jag har något emot de små rederierna. Tvärtom framhöll jag, att de måste ha understöd, men det få de på samma gång som de stora. Detta är ett tydligt korollarium av herr Andersons och mitt föregående anförande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

#### § 4.

Om  
kooperativa  
föreningars  
beskattning.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser om kooperativa föreningars beskattning föredrogs härpå; och yttrade därvid

**Herr Lithander:** Herr förste vice talman! Bevillningsutskottet har hämvisat till att kommunalskattekommitterade ha denna fråga om hand och har därför icke ingått i någon realdebatt i själva sakfrågan. Det är därför såsom frågan nu ligger till icke något skäl att göra det yrkande, som man eljest skulle ha gjort.

Jag vill emellertid begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på att motionärerna syfta till att få en likadan beskattning, som gäller för övrig industriell och kommersiell verksamhet, att i möjligaste mån gälla för Kooperationen. Man har i pressen och vid möten fäst sig vid den undantagsbestämmelse, som pekats på i motionen, nämligen att för kooperativ förening skall under viss försättning såsom inkomst beskattas 8 procent av omsättningen. Jag vill för min del säga, att kan man finna en lämpligare form för att vinna vad jag vill nå, så gärna för mig. Motionärerna ha endast tagit upp det förslag, som på sin tid gjordes av landskamreraren Landén.

Nu torde emellertid denna fråga bli föremål för kommunalskattekommitterades utredning och beaktande, och vid detta förhållande har jag, herr förste vice talman, inget yrkande att göra, utan vill endast uttala en förmodan, att det skall bliva kommunalskattekommitterade möjligt att finna en form, enligt vilken en fullt rättvis beskattning av dessa olika grupper skall kunna äga rum.

**Herr Sköld:** Herr förste vice talman! Inom bevillningsutskottet ha vi i allmänhet haft den uppfattningen, att det skulle vara att spilla riksdagens dyrbara tid att något närmare syssla med den motion, som väckts av herr Lithander i denna kammare. Det är, såsom bevillningsutskottet och även herr Lithander påpekat, så, att kommunalskattekommitterade ha tagit upp denna fråga till undersökning, och det är allmänt bekant, att den frågan kommer upp till riksdagens avgörande samtidigt med den stora kommunalskattereformen. Det bör under dessa omständigheter vara tillräckligt skäl för avslag på förvarande motion.

Jag skall icke heller uppehålla kammaren med frågan något vidare. Jag skulle bara vilja giva en liten replik till herr Lithander. Herr Lithander säger, att han endast vill passa på tillfället att fästa kammarens uppmärksamhet på att motionen avser genomförande av samma beskattning för Kooperationen, som gäller för annan industriell och kommersiell verksamhet. Man har föreslagit, att om taxeringsmyndigheterna icke kunna få klarhet över en kooperativ föreningens verkliga affärsställning, så skall utan klagorätt för föreningen denna åläggas en beskattning såsom om inkomsten utgjort 8 procent av omsättningen. Om det nu hade varit en smula logik i herr Lithanders tal, borde väl detta innebära, att det för närvarande existerar en beskattningslag för den övriga kommersiella och industriella verksamheten, gående ut på att, om man icke kan komma underfund med näringsidkarens ekonomiska ställning, skall vederbörande beskattas, som om inkomsten utgjort 8 procent på omsättningen. Det är emellertid icke så, herr Lithander, att en sådan bestämmelse gäller, och att då i det föreliggande fallet införa en sådan bestämmelse måtte väl medföra en olikhet och icke en likhet.

Det är så mycket mera anmärkningsvärt, att man kommer och kräver en sådan bestämmelse för Kooperationen, som var och en måste veta, att de kooperativa företagen i allmänhet, ja man skulle nästan kunna säga undantagslöst, ha en tillfredsställande bokföring. Men jag vill fråga, hur det är ställt med den stora massan av små näringsidkare. Ha de en tillfredsställande bokföring? Kunna taxeringsmyndigheterna få kunskap om deras ekonomiska ställning? Nej, det är fullkomligt uteslutet, och det borde väl därför ur skatterättsvisans synpunkt snarare vara lämpligt att införa denna bestämmelse för dessa smärre näringsidkare än för de kooperativa företagen.

*Om  
kooperativa  
föreningar  
beskattning.*  
(Forts.)

Om  
kooperativa  
föreningars  
beskattning.  
(Forts.)

Jag skall som sagt icke gå närmare in på den föreliggande frågan. Jag vill endast sluta med att säga, att denna motion icke kan anses vara annat än ett försök från den ene konkurrenten att komma den andre till livs utan någon egentlig saklig motivering. Därför, herr förste vice talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 5.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

### § 6.

Ang.  
ändring i in-  
försellagen.

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta; och begärdes ordet därvid av:

Herr **Kilbom**, som yttrade: Herr talman! Då jag ber att med några ord få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för det föreliggande ärendet, så sker detta icke för att tillkännage något missnöje med utskottets förslag i frågan utan dels för att ytterligare och kanhända något kraftigare än vad utskottet har gjort understryka nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas i denna fråga, dels också för att rikta en eventuell utrednings uppmärksamhet på ett par punkter, som enligt mitt förmenande borde komma i förgrunden.

Såsom kammarens ledamöter torde erinra sig, var denna fråga uppe föregående år i form av en interpellation, och justitieministern var då nog vänlig att lova, att han skulle taga saken icke enbart under övertvägande utan under *skyndsamt* övertvägande. Jag vill redan på detta stadium av mitt anförande uttala, att för den händelse detta löfte omsättes i praktiken också i vad avser utskottets nu föreliggande förslag, tror jag, att vi skola nå ett resultat, som blir till gagn icke blott för vederbörande gäldenärer, d. v. s. de skattskyldiga, som jag speciellt i detta avseende ömmar för, utan också — något som man måhända icke har tänkt på — för arbetsgivarna, som bli lidande på att resterande skatter uttagas i för hårdhänt form, vilket jag senare skall uppvisa.

På sidan 6 har utskottet sammanfattat de anmärkningar, som från motionärernas sida ha framförts mot nu gällande bestämmelser. Utskottet säger därefter på samma sida, att »anledning saknas icke att antaga, att understundom bristande kännedom om gäldenärens förhållanden eller alltför stor stränghet vid bedömandet lett till att större belopp uttagits än som varit förenligt med skäligen hänsyn till gäldenären och hans familj». Utskottet föreslår därefter en utredning och säger, att det är »av synnerlig vikt, att dylika resultat förebyggas», men utskottet anser, att »utan en ingående utredning av hithörande frågor kan det emellertid icke bedömas, huruvida och i vad mån en omarbetning av gällande bestämmelser om införsel är erforderlig. En dylik utredning, som dock icke lämpligen kan åvägabringas genom utskottets försorg, synes utskottet vara önskvärd».

Jag vill i sammanhang med detta uttalande om utredningens önskvärdhet lägga tyngdpunkten icke på den första punkten, nämligen *huruvida* det är nödvändigt med förändrade bestämmelser, utan på den andra punkten, nämligen *huru* de förändrade bestämmelserna skola komma att se ut. Jag vill därvid först säga, att jag åtminstone icke kan värja mig för det intrycket, att ut-



skottet, för den händelse bristande tid eller andra reservationer skulle anföras för dess underlåtenhet att utreda nödvändigheten av ändrade bestämmelser, dock borde haft stora möjligheter att få de lätt tillgängliga bevisen för riktigheten av de anmärkningar emot införsellagen, som vi anförde under interpellationsdebatten i fjol, och som vi också ha anført i vår motion. Det är ostridigt, synes det mig — känd sak är så gott som vittnad, heter det visst i juridiken — att här försiggår och har försiggått en trafik från skatteuppbördsmännens sida, som absolut icke har tagit hänsyn till gällande lag och dess bestämmelser, att man under inga omständigheter får taga ut mera än vad existensminimum medger. I det avseendet anförde jag redan föregående år en del exempel, exempel, som man åtminstone på en punkt har bestritt, men exempel, vilka sedan genom den form av undersökning, som jag då förespådde, nämligen arbetarnas insändande av sina klagomål i berörda avseende till vår tidning, har visat sig vara fullständigt riktiga.

Om man emellertid tror, att de icke skulle vara fullt adekvata med de verkliga förhållandena, tillåter jag mig hänvisa till den behandling, som hithörande frågor fått i ett större antal kommunalförsamlingar, jag säger ett *större* antal. Jag vet, att exempelvis uppe i Charlottenbergs kommun har det från arbetarrepresentanternas och i varje fall från kommunisternas sida föreslagits en åtgärd delvis motiverad av missförhållanden på hithörande område. Jag vet, att man i en del andra samhällen gått likadant tillväga. Jag har t. ex. tillfrågat en del fackföreningsmän i Södertälje, och de ha förklarat för mig, att det där icke råder förhållanden, som man kan beklaga, sedan arbetarna och verkens ledare för ett par år sedan börjat taga itu med saken. Det har också sagts mig av en person, som jag har all anledning tro skall vara vederhäftig, att vederbörande myndigheter gå mycket försiktigt till väga i Södertälje, och jag skulle tro, att de göra detta just med hänsyn till att arbetarna ha sin uppmärksamhet riktad på saken.

I en del andra städer har man fastställt bestämmelser om i huru stor utsträckning vederbörande myndigheter äga rätt att tillämpa principen om införsel i lön. I en del, och som jag tror i de flesta fall, har man nöjt sig med att vederbörande drätselkammare och andra, som närmast ha övervakandet om hand, meddelat sina underordnade myndigheter, att de icke få taga ut så mycket, som från skatteuppbördsmyndigheternas sida skulle önskas. I en del andra fall åter har man icke nöjt sig med detta — jag tänker nu närmast på Lund, som ju dock icke, som herrarna veta, är någon utpräglad arbetarstad — utan till och med på enskild motion regelrätt fattat beslut i stadsfullmäktige om vilka principer, som skola gälla, och framför allt om huru stora procentuella avdrag, som vid olika inkomstbelopp få tagas ut för skatterestantier.

Jag har här i min hand dels en i Lunds stadsfullmäktige väckt motion, dels också det yttrande, som för övrigt en av kammarens ledamöter varit nog vänlig att tillstålla mig, som överexekutorn i Lunds stad har avgivit över motionen. Det är nog så betecknande, att överexekutorn, såvitt jag hunnit finna vid en hastig genomläsning, anser, att allt vore all right i detta avseende. Jag har här slutligen ett yttrande, tydligen av drätselkammarens ordförande, som föreslår, att stadsfullmäktige måtte med anledning av den i ärendet föreliggande motionen besluta att meddela stadsfogden, att stadsfullmäktige icke hade något att erinra emot att tills vidare och på försök de grunder för införsel i lön för kommunala skatterestantier och pensionsavgifter tillämpades, som framgingo av några tabeller, som man därvidlag hade uppställt. Jag kan icke tolka sättet för uppställande av dessa tabeller annat än som bevis för att man har tagit tämligen allvarligt på frågan. Man har först och främst skilt på familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare. Man har för familjeförsörjarna i tabellerna börjat med — jag tillåter mig att trötta kammarens ledamöter med ett par

Ang.  
ändring i in-  
försellagen.  
(Forts.)

Ang.  
ändring i in-  
förelägen.  
(Forts.)

siffror — en veckolön av 20 kronor, varå får göras en införsel med 2 procent eller med 40 öre. Av en veckolön på 30 kronor får det tagas 5 procent eller kr. 1.50, av en veckolön på 40 kronor får det tagas 10 procent eller 4 kronor, av en veckolön på 50 kronor 12 procent eller 6 kronor o. s. v. Kommer jag så över till den tabell, som gäller personer, som icke äro familjeförsörjare, finner jag, att man av en veckolön på 15 kronor får taga 4 procent eller 60 öre, av en veckolön på 20 kronor 6 procent eller kr. 1.20, av en veckolön på 30 kronor 10 procent eller 3 kronor och av en veckolön på 40 kronor 15 procent eller 6 kronor.

Som jag redan har anført, finns det en hel del liknande fall, som, såvitt jag förstår, bevisa bättre än alla de argument, som vi varit i tillfälle att anföra för styrkande av vårt förslag i hithörande avseende, att något måste göras. En hel mängd exempel från olika kommuner visa, att de myndigheter, vilka närmast syssla med hithörande förhållanden, också väl känna den punkt, där ömheten trycker som värst, och som väl veta, att något måste göras för att icke den demoralisation skall kunna äga rum, som nuvarande lagbestämmelser möjliggöra.

Utskottet säger nu i fråga om direktiven för en utredning, att det borde till en början »undersökas, huruvida icke bestämmelser kunde meddelas i syfte att bereda gäldenären tillfälle att yttra sig, innan införsel för utskylder eller allmänna avgifter meddelas. I sådant hänseende vill utskottet erinra därom, att enligt en flerstädes inom riket tillämpad praxis införsel i regel plägar meddelas först efter det gäldenären under hot om exekutiva åtgärder avfordrats restantierna.»

Jag känner ett par fall, som gå ut precis på detsamma, men jag vill å andra sidan säga, att jag icke tror, att man i flertalet fall går till väga på detta sätt, d. v. s. tillämpar principen om införsel först sedan övriga exekutiva åtgärder visat sig vara otillfredsställande. Utskottet säger vidare, att »i samband med kravets föreläggande meddelas gäldenären att inom viss kort tid inkomma med de upplysningar, som kunna vara av betydelse för ett införselbeslut», och tillägger: »Genom att sålunda öka garantierna för att den utredning, som skall ligga till grund för införselbeslutet, blir i möjligaste mån fullständig» — i det fallet måste jag parentetiskt säga, att vederbörande skattemyndigheter långt ifrån taga all den hänsyn till billighet och rättvisa och lagens bestämmelser, som skattegäldenären nog ur både mänskliga och medborgerliga synpunkter kan ha rätt att fordra — »skulle man givetvis», fortsätter utskottet, »i avsevärd grad minska den fara, som kan förefinnas för att gäldenären genom införsel skall berövas alltför stor del av sin avlöning. Det torde emellertid även böra tagas under övervägande, huruvida icke för fastställandet av det belopp, som må innehållas av avlöningen, bestämdare riktlinjer kunna meddelas.»

Så långt är jag fullständigt ense med utskottet och som sagt tacksam för att utskottet velat i den mån, som motiveringen uttrycker, avskaffa de missförhållanden, som nu råda. Men då utskottet säger: »Huruvida detta på ett tillfredsställande sätt låter sig göra genom att i lagen angiva fixa procentsatser, synes utskottet tvivelaktigt», måste jag till detta anföra, att jag tror, att det svårigen går att finna någon annan väg för tillämpande av införselbestämmelserna än att i lag, administrativt eller på annat sätt fastställa huru stora procentsatser, som man får taga ut av vederbörandes avlöning. Är det nämligen så, och det tror jag herrarna skola erkänna riktigheten utav, att man medger skattemyndigheterna möjlighet att själva bestämma, i vilket förhållande den till skatterestantier uttagna delen av avlöningen skall stå till den kvarvarande delen, d. v. s. det belopp, varpå vederbörande skattegäldenär skall existera. då tror jag, att vi alljämt ha om icke hela det nuvarande fältet öppet för godtyckligheter så i varje fall ett stort fält öppet härför.

Jag skulle sålunda kunna vara nöjd med utskottets förslag om en skrivelse

till Kungl. Maj:t, men jag vill till detta förslag för det första foga, att det visst icke är så, att denna sak praktiskt drabbar enbart arbetarparten. Den drabbar även i mycket stor utsträckning den andra parten, d. v. s. arbetsgivarna. Jag har nyss skilts från ett par större arbetsgivare inom verkstadsbranschen här i Stockholm, vilka talade om för mig något, som jag förut icke tänkt så mycket på, nämligen hur det verkade för dem, om man tog ut för stor del av arbetarnas avlöningar för skatterestantier. De sade, att om en arbetare på fredagen får ut endast 10 à 15 kronor eller i vart fall för litet för att kunna existera på den vecka, för vilken avlöningen skall räcka, medför detta, att han på måndag kväll kommer upp till arbetsgivaren och ber att få ett förskott. Nå, arbetsgivaren kan av många skäl vägra detta, men för den händelse han håller på denna arbetare — han vet, att det är en man, som är skötsam, och en man, varav han är tämligen beroende i sin produktion — så säger han sig ögonblickligen: »Jag kan icke vägra. Resultatet blir en försämrad arbetsprodukt. Om icke hans hustru får pengar för att köpa nödvändiga matvaror och annat, medför det, att arbetaren icke kan arbeta på samma sätt som annars, och jag måste följaktligen ge honom ett förskott.»

Äng.  
ändring i in-  
försellagen.  
(Forts.)

Ett för strängt tillämpande av bestämmelserna om införsel i lön, vilket jag hittills tror har varit vanligare än motsatsen, återverkar alltså även på arbetsgivaren, enligt vad dessa två herrar sade mig, såtillvida att arbetsgivaren får ligga ute med förskott i en utsträckning, som han från sina utgångspunkter anser vara oriktig. Jag behöver väl icke tillägga, att jag icke anser det vara oriktigt, därför att är det så, att arbetsköparen vill ha ett resultat av sina arbetare, måste han naturligtvis se till, att det resultatet materiellt kan åstadkommas.

För det andra vill jag till förslaget om utredning foga ett bestämt önskemål om att denna utredning sker snabbt. Jag vill icke tro att det är riktigt, som man från något håll har sagt mig, att vissa ledamöter inom utskottet gått med på förslaget om utredning med den baktanken, att innan utredningen hinner verkställas, ha de nuvarande följderna av införselbestämmelserna upphört att göra sig gällande, därför att om införselbestämmelserna nu verka synnerligen hårt för arbetarna, är det delvis en följd dels av den långa arbetslöshetsperiod, under vilken vederbörande icke har kunnat betala sin skatt, dels av arbetskonflikter, som arbetaren i de flesta fall har tvingats in uti, och vilka medfört samma materiella resultat, d. v. s. bristande möjlighet att betala skatt.

Man skulle från dessa utgångspunkter ha tänkt sig, att innan utredningen blir klar och dess resultat tilläventyrs hunnit införas i lagen, komma förhållandena för arbetarna att ändras i sådan utsträckning, att införseln icke kommer att medföra så avskräckande följder som nu är fallet. Jag måste därför med detta understrykande av nödvändigheten av *en snabb utredning* framhålla hur angeläget det är, att man icke giver hemul åt denna spekulation, om den tilläventyrs på något håll inom utskottet har förefunnits.

För det tredje måste jag lika bestämt giva uttryck åt ett önskemål, som, enligt vad jag tror, ingen skall kunna kalla oberättigat, nämligen att när man går till denna utredning man icke nöjer sig med att höra uteslutande vederbörande skatteuppbördsmän. Jag skulle rent av vilja säga, att det är ett önskemål, att man så litet som möjligt hör dem, och att man i stället mera vänder sig åt annat håll. Jag tror sålunda, att man för att kunna nå ett objektivt riktigt resultat av utredningen bör höra arbetsgivaren för att av honom få siffermässigt belyst framför allt till vilket procental av den avlöning, som arbetaren skulle lyfta, de skatterestantier, som uttagits, uppgått.

Än viktigare är dock, att man i denna fråga hör representanter för arbetare- rörelsen. Jag tror att dessa äro den part, som är mest skickad att yttra sig över hithörande förhållanden. Särskilt en grupp av medlemmar i fackföreningarna är i hög grad kapabel att yttra sig över hithörande spörsmål, nämligen fack-

Ang.  
ändring i in-  
försellagen.  
(Forts.)

föreningarnas uppborädsmän och kassörer på olika platser. Dessa stå ju varje vecka i personlig och intim kontakt med arbetarna och veta precis, huru deras ekonomiska förhållanden gestalta sig.

Med det anförda har jag således velat uttala min tillfredsställelse med det resultat, vartill utskottet kommit, men på samma gång understryka, att den föreslagna utredningen måtte göras snabbt och på sådant sätt, att man inhämtar uppgifter från dem, som verkligen känna hithörande förhållanden, och då framför allt från representanter för fackföreningsrörelsen. Jag tror nämligen, som sagt, att man där känner till dessa förhållanden bäst.

Jag vill slutligen uttala, att om en förändring skall genomföras, vare sig i administrativ väg eller på annat sätt, så bör man fastställa den procentuella del utav den skattskyldiges avlöning, som det vore tillåtet att taga i anspråk för skatten. Det vore säkert den bästa lösningen, då den ju under alla förhållanden uteslöte varje som helst form av godtycke. Jag har icke av vad som anförts blivit övertygad därom, att en sådan lösning icke skulle vara möjlig att genomföra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 7.

Första lagutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 12 § strafflagen blev av kammaren godkänt.

### § 8.

Ang.  
Åkers stycke-  
bruks rätt att  
begagna viss  
allmännings-  
skog.

Vidare föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av den nyttjanderätt Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna allmänningsskogen.

Därvid yttrade:

Herr **Andersson** i Storegården: Herr förste vice talman! Jag skall icke upptaga någon längre diskussion i denna mycket omdebatterade fråga utan jag skall endast be att få konstatera, att denna fråga om rekognitionshemmanen är så utredd dels genom kammarkollegii tvenne gånger avgivna utlåtande dels och genom den behandling, som dessa frågor fått här i riksdagen, att någon ytterligare utredning icke synes av behovet påkallad.

Det har framgått av den förebragta utredningen, att kronan icke har någon juridisk rätt till dessa rekognitionshemman, och till följd härav måste givetvis en utredning bliva utan positiva resultat. Jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr **Ward**: Herr förste vice talman! Den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling, har, såsom av motionen och utskottets utlåtande framgår, varit föremål för riksdagens behandling år 1921 och föranledde då en ganska vidlyftig diskussion i denna kammare. Det anfördes vid detta tillfälle från utskottet skäl, som enligt utskotts majoritetens uppfattning alltjämt motivera, att riksdagen ingår till regeringen med en framställning om utredning av den fråga, som här föreligger.

Då emellertid talesmannen för reservanterna icke ingick i något närmare

skärskådande av frågan från de synpunkter reservanterna företräda, skall även jag avstå från att närmare inlåta mig på någon diskussion. Jag vill emellertid med anledning av den enda synpunkt på saken som den föregående talaren framförde i fråga om utredning om rekognitionsskogarnas ställning i allmänhet, nämligen att på grund av försiggångna skatteköp hinder rests i vägen för statsmakterna att återbörda dessa skogar till kronan, för min del påpeka, att i det nu föreliggande fallet detta skäl icke alls kan åberopas, emedan bruket trots därom framställd begäran aldrig fått sig beviljat skatteköp på de väldiga skogskomplex, som upplåtits för dess räkning.

Med denna erinran mot den föregående ärade talarens påpekande ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag ur protokollet delgivas första kammaren.

### § 9.

Till behandling upptogs härefter andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.

*Ang.  
Akers stycke-  
bruks rätt att  
begagna viss  
allmänningsskog.  
(Forts.)*

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*

I anslutning till vad herr *Sjölander m. fl.* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 320, hemställde utskottet, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt framläggande för riksdagen av de utav utredningen föranledda förslag.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Kinnanson*, som med särskild motivering förklarar sig kunna biträda utskottets hemställan;

av herr *Månsson* i Backa i fråga om motiveringen; samt

av herrarna *Andersson* i Storegården och *Larsson* i Kroken, vilka föreslagit, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Storegården: Herr förste vice talman! Även denna fråga har ju åtskilliga gånger förut förelagts riksdagen, och i den form som yrkandet nu föreligger var frågan senast före år 1921. Detta spörsmål har ju också mycket diskuterats, men jag skall ändå något litet gå in på detsamma.

Det framgår av utskotts majoritetens yttrande, att man från första början helst velat formulera utskottets yrkande så, att man tillstyrkt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att möjlighet måtte beredas det kooperativa jordbruket att erhålla kapital på samma villkor som de enskilda jordbrukarna. Sedan har man emellertid av formella skäl föranletts att instämma i den kläm, som finnes i motionen och som i själva verket säger något mera.

Beträffande det som man först tänkt sig, nämligen att riksdagen skulle gå in med skrivelse till Kungl. Maj:t och begära, att det kooperativa jordbruket

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*  
(Forts.)

skulle erhålla kapital på samma villkor som enskilda, så är ju en utredning härvidlag fullkomligt överflödigt redan av det skälet, att kooperativa jordbruk redan nu erhålla kapital på samma villkor som enskilda jordbrukare. Den enda form för kapitalanskaffning, som icke står de kooperativa jordbruken till buds, är egnahemslån, detta beroende på dels att sådana lån måste beviljas för enskild person dels ock att lånerätten är begränsad till fastighet med visst uppskattat maximivärde. Är det emellertid så, att man vill begagna egnahemslånefonden för lån till kooperativa jordbruk, vill jag endast säga, att jag icke tror, att det från början varit egnahemslånefondens uppgift att befrämja dylikt jordbruk. Att märka är nämligen, att egnahemsjordbruken äga en särskild uppgift i fråga om jordbrukets främjande. Genom de ändringar, som vidtagits i bestämmelserna om erhållande av egnahemslån, få sådana jordbrukare företräde, som hava att uppföra nybyggnader eller verkställa utdikningar eller något annat dylikt på den inköpta fastigheten. Man vill således med dessa egnahemslån skapa nya jordbruk och egna hem. Med de kooperativa jordbruken åsyftar man emellertid icke något sådant, utan där är meningen att övertaga redan i gång varande jordbruk för att å dessa införa kooperativ drift. Det är således icke här samma anledning för staten att träda emellan och offra penningar.

Vidare förhåller det sig ju på det sättet, att den kooperativa jordbruksverksamheten knappast torde vara lämpad för våra förhållanden. Det säges såväl i motionen som i utskottets utlåtande, att den kooperativa jordbruksverksamheten är ganska litet prövad här i landet. Detta talar enligt min mening för att den kooperativa jordbruksdriften icke är lämpad för våra förhållanden. Det har emellertid förekommit kooperativa jordbruk i vårt land. Vi hava t. ex. ett jordbruk här utanför Stockholm, vilket utskottet omnämnde i sitt betänkande år 1921, nämligen kronoegendomen Bergshamra i Stockholms län. Om man nu vill vinna erfarenhet om huru det kooperativa jordbruket går och hur det lämpar sig för våra förhållanden, borde man väl se efter hur det gått, där man har det infört. Hur har det då gått med Bergshamra, som fick äran att återopas i utskottets betänkande år 1921? Där har man infört en ytterst extensiv drift. Nu har man emellertid tröttnat på hela företaget och ämnar sluta därmed nästa vår. Enligt en uppgift, som jag fått från pålitligt håll, har man där nu alls inga kreatur utan man sköter det hela extensivt med bedrivande av vad som brukar kallas rovdrift. Det ligger också i sakens natur, att kooperativa jordbrukare komma att sköta sina jordbruk på detta sätt, därför att de vilja för dagen hava ut det mesta möjliga. Detta är något som när det gäller jordbruk alltid sker på framtidens bekostnad.

Jag skulle kunnat vara med på den väg som vissa av utskottets ledamöter föreslagit, nämligen att man skulle genom försök få fastslaget huru omöjlig den kooperativa jordbruksdriften är i vårt land, men jag har måst avstå härifrån på den grund, att detta utskottsbetänkande och särskilt klämman går vida utöver vad man förra gången föreslog. Man förutsätter icke, att man skall utreda, huruvida det är möjligt att bedriva kooperativa jordbruk och huruvida det är fördelaktigt för staten och det allmänna att det överhuvud taget bedrives kooperativt jordbruk, utan man säger i klämman, att man anholder om skyndsamt utredning angående *lämpligaste sättet för staten att understödja bedrivandet av kooperativa jordbruk*. Det är just det, att riksdagen genom ett bifall till ett sådant yrkande skulle hava sagt rent ut, att riksdagen vill stödja en kooperativ jordbruksverksamhet, som gör, att jag icke kan vara med om saken sådan den nu föreligger. Ett sådant principuttalande från riksdagens sida anser jag nämligen icke vara klokt, då det i framtiden kan medföra vissa kostsamma konsekvenser.

Att över huvud driva fram en utredning om denna sak, som icke omfattas

av enskilda medborgare och enskilda jordbruksarbetare här i landet mera än som sker, helst då man endast kan påvisa enstaka exempel på att kooperativt jordbruk här bedrivs, det är något som icke kan vara lämpligt. Jag anser därför, att fullgoda skäl tala för ett avslag å den utredning, som här är begärd. Jag skulle under en viss förutsättning varit med om att pröva det kooperativa jordbruket, men den förutsättningen hade varit, att riksdagen redan från början sagt ifrån, vilka belopp som få offras för experimenterande på detta hittills relativt okända område. Men när man icke sagt ifrån detta utan i stället sagt, att det skall beredas tillgång på kapital utan all begränsning och utan att man begränsar försöken till ett visst givet område, då kan jag icke vara med om detta. Jag skall därför, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till den av under- tecknad och Larsson i Kroken avgivna reservationen.

*I fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.*  
(Forts.)

**Herr Ward:** Herr förste vice talman! Jag skall be att till en början få göra ett par erinringar mot herr Anderssons i Storegården resonemang. Jag lovar emellertid att min framställning icke skall bli lång.

Herr Andersson i Storegården framhöll i sitt anförande, att utskottet vid detta tillfälle gått vida längre än när riksdagen senast behandlade denna fråga, i det att utskottet i sitt yttrande till andra kammaren hemställt om en skyndsamt utredning angående lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivande av kooperativa jordbruk. Det förvånar mig mycket, att den föregående ärade talaren så mycket fäste sig vid denna formulering av utskottets hemställan, då det icke kan vara honom obekant att utskottet varit fullständigt bundet i sin framställning till riksdagen av den formulering, som motionären givit sitt yrkande. När man emellertid bedömer innehållet av denna formulering av utskottets hemställan till riksdagen, är det väl icke mer än tillbörligt, att man också läser en smula vad utskottet säger i sin motivering. I denna betonar utskottet uttryckligen, att dess yrkande om en utredning avser en åtgärd av icke större omfattning än den kammaren tidigare uttalat sig för. Om nu riksdagen skulle besluta i överensstämmelse med utskottets förslag och en framställning i ämnet alltså skulle göras till regeringen, så är det väl uppenbart, att i en skrivelse till regeringen icke kommer att innefattas endast det beslut riksdagen fattat. Riksdagens begäran kommer ju också att åtföljas av en motivering, vilken naturligtvis kommer att vara vägledande för denna frågas framtida lösning.

Det förvånar mig också mycket, att den föregående ärade talaren liksom ville indirekt klandra utskottet för att detta i sin motivering icke direkt hänvisat till det förhållandet, att i närheten av Stockholm vid Bergshamra sedan ett par år tillbaka utvecklat sig en viss form av kooperativ eller kollektiv jordbruksdrift. Att han betonar denna sak så starkt förvånar mig särskilt därför, att, när utskottet föregående gång, då samma fråga var före, hade framhållit just Bergshamra såsom exempel, den ärade talaren, om jag minnes rätt, klandrade utskottet för att det åberopat detta fall, då det enligt hans mening egentligen icke vore något kooperativt jordbruk. I själva verket vore det icke, hette det den gången, något jordbruk alls. Som sagt, den gången klandrade han utskottet för att det åberopade detta fall, nu reser han klander därför att utskottet icke anfört just detta exempel Bergshamra i sin motivering.

Herr Andersson i Storegården framhöll också på tal om möjligheterna för kooperativa jordbruksföretag att vinna erforderlig kredit, att de i stort sett hade samma möjligheter härtill som de enskilda företagarna inom jordbruksdriften, men samtidigt påpekade han också, att det finnes ingen möjlighet för dessa samverkande jordbrukare att erhålla lån ur egnahemslänefonden. Jag menar, att just detta förhållande, att man så starkt skilt de enskilda jordbruken från de kollektivt bedrivna företagen i fråga om beviljande av egnahemslån, motiverar åtgärder från riksdagens sida för att söka få till stånd en förändring

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*  
(Forts.)

härutinnan. Vi måste nämligen utgå ifrån, att av huru stor nytta den enskilda egnahemsverksamheten än varit för landet kan det väl ändå under utvecklingens gång inträffa, att nya och kanhända mera givande driftsformer uppstå. Det vore, menar jag, särskilt från deras sida som företräda jordbrukets intressen mycket olyckligt handlat, om de motsatte sig en utveckling, som skulle lända hela den samlade jordbruksnäringen till fromma och som kunde bidra i sin mån till att för vårt land skapa rikare förutsättningar att bliva ett självförsörjande land.

Herr Andersson i Storegården erinrade i detta sammanhang vidare därom, att det aldrig varit avsikten med egnahemslånefonden att därur skulle beviljas lån till dessa kollektiva jordbruk. Nej, det är just detta, som gör, att man här har motionerat om en förändring, och det är detta, som gör, att utskottet för sin del har förordat en förändring. Vore det så, att denna lånemöjlighet redan vore för handen, då funnes det givetvis ingen anledning längre för motionären eller utskottet att i detta fall framställa något yrkande.

Det har, såsom ofta påpekats, då denna fråga varit föremål för riksdagens behandling, icke alls varit utskottets avsikt att med sin framställning söka på något sätt favorisera det kollektivt drivna jordbruket, utan man har endast avsett att ställa det i samma förhållande som det enskilda, skapa för de olika formerna lika yttre förutsättningar att finna erforderligt kapital. Sedan kan man naturligtvis tvista om, huruvida den kollektiva driften kan i vårt land vinna någon större omfattning, huruvida det i vårt land finnes tillräckligt intresse för skapande av dessa kollektiva jordbruk. Men då givetvis staten för de medel, som den utlånar till bedrivande av dessa företag, vinner lika god säkerhet, som den vinner, när det gäller enskilda företag, kan det väl i all rimlighets namn icke föreligga någon som helst risk för statsmakterna att i detta fall understödja dem, som vilja söka sig fram på denna väg. Icke har man från statens sida någon anledning att, då saken ligger som den här gör, taga ställning till principen kollektivt eller enskilt drivna jordbruk. Det är en fråga, synes det mig, som i detta sammanhang faller fullständigt utanför diskussionen. Statsmakterna böra i detta fall endast se till, att det kan vinnas trygghet för att det icke medför några för staten vådliga konsekvenser i ekonomiskt hänseende.

Det är för övrigt mycket märkvärdigt, att man här i landet och på borgerligt håll i riksdagen är så rädd för att söka orientera sig fram efter nya vägar och söka om möjligt finna andra former för jordbruks bedrivande, former som på sina håll möjligen skulle kunna medverka till att hjälpa jordbruket en smula framåt. Vi tala ofta om, att vi här i landet se mycket fördomsfritt på förhållandena, vi yvas understundom över att vårt folk är ett föregångsfolk, och vi se gärna andra folk över axeln och anse, att de äro bundna av gamla fördomar, av konservativa former, att de hava svårt att slita sig ur dem och söka sig fram efter nya vägar. När man erinrar sig detta tal, är det i dubbel måtto intressant att erfara, huru man exempelvis i Italien betraktar strävandena från lantarbetarbefolkningens sida att organisera samverkan på jordbrukets område, d. v. s. organisera kollektiva jordbruksföretag. Jag har här framför mig en handling av mycket sent datum, en handling som innehåller en beskrivning över en resa, som en stipendiat företog i Italien hösten 1922. Han har här framlämnat resultatet av sina undersökningar i en mycket diger framställning till lantbruksstyrelsen, och denna framställning är i lantbruksstyrelsen föredragen så sent som den 11 maj 1923. Stipendiatens namn är Vilhelm Irgens Pettersson, och hans ställning är agronomens. Jag skall naturligtvis icke på något sätt trötta med att här läsa upp de detaljredogörelser, som han lämnat i sin framställning, utan jag vill endast uppläsa en passus ur det allmänna omdöme, han uttalar om vad han har sett i fråga om jordbrukskooperationen i Italien. Han



säger bl. a. följande: »Jag har redan påpekat den stora och avgörande betydelsen av ledarens egenskaper vid ett kooperativt jordbruksföretag. Monterotondos förträfflige chef, Cavaliere Alessandrini, sade också till mig: 'Kooperationen är en vacker sak, men den är först och främst avhängig av ledarens duglighet och ärlighet.' Efter den med konstlade medel onaturligt överdrivna blomstringens tid ha nu prövningarna och bakslagen kommit. Om därför åtminstone den bättre delen av vad kooperativa företag heter kommer lyckligen igenom kristidens och fascismens skärseld, så kan man tryggt taga detta som ett bevis för deras värde för framtiden, socialt och ekonomiskt i jämbredd med de privata affärsföretagen och jordbruken, utan att man därför ens bör önska dem den autonomi, som vissa politiska fanatiker redan trodde dem på väg att intaga.» — Jag vill nämna inom parentes, att agronom Pettersson är mycket kritisk med avseende på strävandena från de håll, som herr Andersson i Storegården tydligen anser sig vara särskilt skickad att gå till angrepp mot. — »I varje fall måste likväl», framhåller stipendiaten, »även jordbrukskooperationen anses hava passerat de första experimentens stadium och visat, att med en kraftig, intelligent och ärlig ledning och med ordentliga, arbetssamma och i viss mån uppoffrande medlemmar mycket stora resultat kunna uppnås, där den oundgängligen nödvändiga och ej för dyrbara krediten kan erhållas. Ty det är sällan, som dessa kooperativa företag fått tillträda i hög kultur redan befintliga områden utan hava tvärtom i många fall fått förvandla uråldriga sumpmarker till torrlagt land och sedan från första början nyodla detsamma. Och deras stora, allmänna betydelse för Italiens jordbruk är, att de över hela landet infört den moderna jordkulturens alla hjälpmedel.» »Att här söka profetera», fortsätter han, »om jordbrukskooperationens framtida öden i Italien vore mer än förnämligt. Att påstå, att den med fördel skulle kunna överflyttas på svenska förhållanden, vore även ansvarsfullt.» Han menar med detta uttryck tydligen, att han skulle påtaga sig ett mycket stort ansvar, om han reservationslöst skulle föreslå detta systems överflyttande på svensk botten. »Men», tillägger han, »ett försök, att med ett liknande system organisera ett slags kolonibruk på exempelvis en större, välbebyggd herrgård hos oss med naturliga gränser och av passande storlek i stället för att stycka upp den bland småbrukare enligt nuvarande metoder, det är enligt min tanke väl värt ett ärligt försök, förutsatt att det är i varje detalj på förhand genomtänkt. I stället låter man nu kolonisterna, utan hänsyn till deras kännedom om huru lönande lantbruk bedrives, bliva oinskränkta herrar över var sin del (eller delar) av gården med rätt att hantera var och en sitt lilla jordkapital, huru det än faller honom in, blott de kunna fylla sina ekonomiska förpliktelser.» Och han slutar denna del av sin framställning med följande ord: »Det klokaste vore därför att betrakta jordbrukskooperationen helt enkelt som ett intressant och möjligen löftesrikt experiment, och efter en grundlig teoretisk utredning pröva dess praktiska värde i vårt land, som ovan antytts. Vi hava redan på ganska nära håll — i den Oppenheimerska kolonien Bärenklau vid Berlin — ett exempel att anpassa liknande idéer efter tyska förhållanden och hava i allmänhet fördelen av erfarenheterna från hittills gjorda försök, framför allt från den italienska kooperationen, om vilken man av italienska auktoriteter ofta hör det omdömet: 'Kooperationen är ett ofantligt stort och intressant experimentalfält.'»

Som man finner av denna framställning, har denne person, som på ort och ställe studerat förhållandena, sett mycket kritiskt på desamma, och han vill för sin del icke gå längre än att förorda, att man här gör försök för att pröva, om det kooperativa systemet kan bli någonting givande för vårt land. Det förefaller mig, som om riksdagen hade all anledning att åtminstone gå så långt, som denne agronom i sin framställning gjort, och sålunda skapa de yttre förut-

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*

(Forts.)

sättningarna för att personer, som faktiskt äro intresserade av att söka genom samverkan skapa lönande och givande jordbruk, också må kunna beredas möjlighet att erhålla för rörelsen nödvändigt kapital.

Herr förste vice talman, jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan och uttala den förhoppningen, att kammaren denna gång, likaväl som då frågan senast förevar till behandling, måtte bifalla, vad utskottet i detta ärende hemställt.

**Herr Sjölander:** Herr förste vice talman! Fjärde tillfälliga utskottets ärade ordförande har så väl bemött herr Andersson i Storegården, att det kunde vara överflödigt för mig att uppträda i denna debatt. Men det var särskilt en passus i herr Anderssons anförande, som tvingar mig till ett bemötande. Herr Andersson nämnde Bergshamra som ett exempel på att kooperativa jordbruk icke bära sig i vårt land. Hade herr Andersson ägt tillräcklig kännedom om Bergshamra, så hade han icke nämnt detta som exempel för stöd av sin uppfattning i föreliggande spörsmål. Här finns endast ett par tiotal kilometer från Stockholm en kooperativ folkhögskola, nämligen Jakobsbergs kooperativa folkhögskola, vars föreståndare är herr Karl Petander. En del av Jakobsbergs gård är utarrenderad till fem kooperatörer. Jag har från föreståndaren för Jakobsbergs folkhögskola inhämtat ett yttrande om vad han anser om detta jordbruk och dess bärighet. Han skriver följande: »På begäran får jag härmed anföra följande angående det kooperativa jordbruk, som bedrivs å Jakobsbergs gamla huvudgård.

Jordbruket, som har en omfattning av cirka 100 tld odlad jord och arrenderas av bolag, har i sin nuvarande form ägt bestånd sedan hösten 1921 eller under 2½ års tid. Det drives efter rent kooperativa principer av sina fem medlemmar, som bland sig utsett en av kamraterna som affärsledare.

Lejd arbetskraft förekommer endast i undantagsfall. Kreatursbesättningen utgjorde från början endast ett fåtal kor och fyra hästar, men har så småningom ökat, så att den nu uppgår till 22 mjölkkor, fem hästar, ett tiotal svin och en del smådjur. Då samtliga medlemmar vid företagets början voro i det hela relativt obemedlade, har affären i sin helhet måst finansieras genom lån, i flertalet fall borgenslån. Då dessa lån löpa på kort tid, krävande stora amorteringar, har i finansieringen legat en källa till bekymmer och betydande svårigheter.

Det ekonomiska resultatet av företaget har under de första två åren varit mindre gott, beroende efter vad jag kunnat finna på flera saker, såsom starka prisfall på jordbruksprodukterna, på en mindre varsam ledning m. m. Sedan vissa förändringar inträtt på dessa punkter, har emellertid läget under senaste ett- och ett halvåret på ett avgörande sätt förbättrats såväl med hänsyn till omsättning som nettoavkastning. Ställningen torde därför numera kunna betecknas som god och torde företaget, trots allt, i fråga om hela sin utveckling väl tåla en jämförelse med flertalet enskilda företag, om riktig hänsyn tages till alla omständigheter och speciellt till vissa svårigheter, som vidlåda företaget som följd av saken på all skog och alla bostadsförmåner för arrendatorerna. Bostäder måste sålunda hyras och ved köpas.»

Det var om själva jordbruket. Jag har inhämtat underrättelse om att dessa kooperatörer i arrende betala icke mindre än 20 kronor per tunnland. Bostäder få hyras, och ved köpas. När man då finner, att, trots dessa svårigheter, företaget går med vinst, är detta ett vackert bevis på att även kooperativa jordbruk kunna bära sig i vårt land, förutsatt naturligtvis att de, som driva detsamma, äro besjälade av stark samhörighetskänsla.

Sedan gör föreståndaren för Jakobsbergs folkhögskola följande reflexioner: »Svårigheterna för obemedlade kooperatörer att erhålla lämplig jordbrukskredit har redan berörts. Det måste emellertid betecknas såsom en brist på billighet

och rättvisa med hänsyn till en fri tävlan mellan skilda driftsformer för jordbruk, att personer, som driva sitt jordbruk kooperativt, skola vara avsevärt sämre ställda än enskilda småbrukare med hänsyn till rätt att av staten erhålla kredit. En rättelse på denna punkt bör därför redan av denna synpunkt kunna begäras. Någon ekonomisk risk för staten synes därav ej heller behöva följa, då man har all anledning antaga, att även jordbrukskooperatörer, som få lån av staten, skola äga någon ekonomisk och social självbevarelsedrift, i stånd att förhindra dem att lättsinnigt äventyra eget och lånat kapital genom kooperativ jordbruksdrift.

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.  
(Forts.)*

Den erfarenhet, som vunnits å föreliggande kooperativa jordbruk, synes mig peka i den riktningen, att dylika kooperativa jordbruk för sin framgång förutsätta väl kvalificerade medlemmar av god karaktär och i all synnerhet en i tekniskt, psykologiskt och ekonomiskt avseende klok och duglig ledare. Utan en sådan ledning finnas inga utsikter till framgång. Det goda resultat, som nåtts å Jakobsberg, torde ock i icke oväsentlig grad böra tillskrivas den goda ledning, företaget nu äger, och det goda samarbete, som äger rum. Därtill torde i sin mån den omständigheten ha bidragit, att medlemmarna tidigare genomgått folkhögskola och även besökt lantbruksskolor.»

Till sist må utöver det sagda ett förslag framföras rörande de sätt, varpå staten skulle kunna bidraga att klargöra frågan om den kooperativa jordbruksdriften. Huvuddragen i detta förslag skulle vara följande: — det är herr Petanders eget förslag — »Staten anslår 10 lämpliga kronogårdar, väl belägna, till ett försök till jämförelse mellan enskild stordrift och kooperativ sådan. Gårdarna utarrenderas på lika villkor, fem till kooperativ jordbruksdrift och fem att brukas som enskilt storbruk. Villkoren bli därvid följande:

1) Gårdarna utarrenderas med full uppsättning av levande och döda inventarier på längre tid, exempelvis 10 år.

2) Arrendet betalas ett år i förskott vid tillträdet och vidare och i varje fall så långt i förskott att tillbörlig garanti därigenom lämnas staten.

3) De kooperativa arrendena utbjudas åt kooperativa jordbrukslag och föreningar, och bör därvid de äga företråde, som äro mera kvalificerade i personligt avseende och äga en mera erfaren och för uppgiften kvalificerad ledning.

4) Villkoren skola för övrigt och i det hela vara så avpassade, att staten ej löper någon överdriven risk på samma gång dessa villkor skola åstadkomma en så långt möjligt fri tävlan mellan de skilda driftformerna.

För närvarande kan jag för min del icke finna något förslag, som erbjuder så stora fördelar för obemedlade men på samma gång driftiga och dugliga jordbrukare i fråga om en kooperativ jordbruksdrift, som det här berörda. Det torde i varje fall förtjäna att prövas, synes det.»

Detta var de erfarenheter, man hade från det kooperativa jordbruk, som drives vid Jakobsberg.

Om herr Andersson i Storegården hade varit närvarande vid de förhandlingar, som här förts mellan arbetsgivarnas och lantarbetarnas representanter rörande löneavtal, så kanske han fått en helt annan syn på saken. Under de senaste åren hava lantarbetarlönerna pressats ned till det allra yttersta, och trots att lönerna äro så oerhört små, förklara arbetsgivarna det vara omöjligt för dem att ens betala dessa löner. Nu får man observera, att de löner, som arbetsgivarna betala sina arbetare, belöpa sig, om de få dem i kontanter, till icke mer än 40 öre i timmen, och det gör med det timantal, som är föreskrivet enligt avtalet, en årsinkomst av 1,060 kronor. Det är uppenbart, att under nu rådande dyrtidsförhållanden är denna lön under existensminimum. Detta är en inkomst i bästa fall. Men på många håll och kanske i övervägande del betalas lantarbetarna med endast 30 öre i timmen, vilket sålunda gör en betydligt mindre årsinkomst. Då uppstår utan vidare den tanken: Det privata stor-

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.  
(Forts.)*

bruket måste upphöra och nya driftformer ovillkorligen sökas. Det går icke att i längden pressa ned lantarbetarnas löner hur lågt som helst. Emellertid måste, som sagt, nya driftformer sökas, och då faller tanken osökt på kooperativa jordbruk. Det är ändå så, att de, som skola utföra jordbruksarbete, måste ha ett levande intresse för detsamma. En arbetarkår, som icke erhåller skälig avlöning, och därmed existensmöjligheter, får aldrig ett levande intresse för arbetet. Jag är övertygad om, att, om jordbruket bedrivs kooperativt och arbetarna således äro medintressenter i företaget, få de detta intresse, som är nödvändigt för ett gott ekonomiskt resultat av arbetet.

Herr Andersson i Storegården pekade bland annat på egnahemsrörelsens företräden som en lyckligare driftform. Jag tror icke, herr Andersson, att den egnahemsrörelse, som i innevarande stund bedrivs, är till någon stor välsignelse varken för samhället eller egnahemsbrukaren. Jag är övertygad om, att riksdagen slagit in på en fullkomligt fel väg i sin välvilliga ställning till egnahemsrörelsen. Jag vet, att det finnes hundratals och åter hundratals egnahemsbrukare, som själva beklaga, att de någonsin givit sig in på s. k. egnahemsbruk, och det finns hundratals och åter hundratals, som få gå ifrån de egna hemmen. Dyrt köpta småbruk bära sig i regel icke. Skulle man stycka de stora godsens, såsom nu ofta sker, då undrar jag, om detta är riktigt lyckligt. Därmed omöjliggör man användningen av maskinell kraft. Jag tror, att det är synnerligen viktigt, att vi även här i Sverige liksom i utlandet använda oss av maskinell kraft i så stor utsträckning som möjligt. Om man vill driva fram egnahemsrörelsen genom att stycka storgodsen, då är min fasta övertygelse, att det svenska jordbruket går bakåt i stället för framåt. Då kanske man snart får gå tillbaka till »slagans» tidevarv och mera primitiva brukningsmetoder samt ej tillgodogöra sig den maskinella utvecklingen på detta område. Om staten i stället understöder de kooperativa jordbruken, då undvikes detta styckande av storgodsen, på samma gång som man kan lösa t. ex. jordbruksarbetarnas egnahemsfråga inom storbrukets ram. Jag tror, att detta skulle vara för vårt land det lyckligaste. Jag förbiser icke de utomordentliga svårigheter, som kunna vara rådande t. ex. i fråga om de karaktärsegenskaper hos individerna, som vilja bedriva kooperativt jordbruk. Vissa brister få ej utgöra något hinder för idéers förverkligande. Karaktärsegenskaperna måste framfostras hos den arbetande befolkningen.

Här har i vårt land lantarbetare vid flera tillfällen gjort försök att skaffa sig jord eller att få kapital för att bedriva kooperativt jordbruk, men dessa försök ha alltid strandat av brist på kapital. Herr Andersson i Storegården nämnde, att jordbruksarbetarna och övriga arbetare i vårt land icke hade något sinne för de kooperativa idéerna, men det finns dock en ganska avsevärd del av jordbruksarbetarna, som i det kooperativa jordbruket se sin ekonomiska räddning. Varför skall man nu icke försöka att tillmötesgå dessa och i bästa möjliga mån pröva den väg, som visat sig framkomlig i andra länder. Mången lantarbetare har bett mig föra fram denna fråga vid årets riksdag, och jag har följt denna uppmaning.

Under förhoppning om kammarens förståelse för denna sak hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Storegården: Herr talman, mina herrar! Då utskottets ärade ordförande talat om, att vi här skulle taga ställning till den kooperativa jordbruksdriften, vill jag bara betona att det är en fullkomligt felaktig framställning av saken. Det får bildas hur många kooperativa jordbruk som helst. Det finns alltså ingenting, som hindrar bildandet av kooperativa jordbruk. Vad vi ha att taga ställning till är frågan huruvida *staten* skall understödja den

kooperativa jordbruksdriften eller inte. Det är det frågan gäller, och inte ett ställningstagande till den kooperativa jordbruksdriften som sådan.

Det är ju klart, att man här syftar till att komma åt egnahemslånefonden för att få dennas stöd åt det kooperativa jordbruket. Det är då bara ett enkelt räknesätt att räkna ut, hur mycket billigare ränta man får på lån ur denna fond i förhållande till räntan å privata lån. Det är omkring en procents skillnad. Och är det verkligen så, att denna procents billigare ränta — på statens bekostnad — jämte vissa års räntefrihet i början av lånet, kan åstadkomma en så kraftig verkan, att vi därmed skulle kunna uppnå vad herr Sjölander här säger, en ny driftsform, som skulle driva fram jordbruket? Det är rena nonsens. Sådana yttranden höra inte hemma i riksdagen, det kan man möjligen säga då man är ute bland lantarbetarna och agiterar. Inte kan man väl påstå, att man genom en sådan åtgärd kan framarbete en ny driftsform, som skulle åstadkomma förunderlig och stor inverkan när det gäller att främja det svenska jordbruket. Jag har för min del ingenting emot att man försöker sig på kooperativa jordbruk, och jag tänker för min del iakttaga så mycket jag kan av vad det kan ha att lära. Blir det så att det går bra, så skall jag med största glädje se det. Men vad jag inte vill, det är att staten skall understödja något som enligt min mening inte har förutsättningar att lyckas i vårt land och att riksdagen här skulle binda sig genom att göra ett uttalande, som principiellt skulle innebära att man i framtiden måste understödja den kooperativa jordbruksdriften, innan man har sett att den har förutsättningar för sig och kan bära sig.

Utskottsordföranden var också inne på frågan om den kooperativa jordbruksdriften i Italien. Jag skall då be att få säga litet grand om just samma beskrivning av den resa, som den statliga stipendiaten, agronom Pettersson, har gjort i Italien. Av denna framställning framgår, huru vitt skilda jordbruksförhållandena äro i Italien och här. Det är den skillnaden, att de jordbruksidkande där bo i kaserner, tätt sammanpackade, och att vad man där kallar en jordbrukarefamilj ofta består av ett sextiotal personer. Det är en familj jämte släkt och bekanta, som slå sig tillsammans och kallas för en familj. Jag skall också nämna, att den utredning om dessa förhållanden i Italien, som den nämnde agronomen har gjort, har visat att man i Italien är mycket oense om formerna för det kooperativa jordbruket. Man har fått in frågan om det kooperativa jordbruket i partistriderna. Det ena partiet vill ha det på ett sätt, det andra på ett annat. Detta är ju också en nackdel för det kooperativa jordbruket. En annan sak är, att man har stora kooperativa sammanslutningar, där de enskilda ej sköta ekonomien, utan där den skötes gemensamt i stora distrikt. Där betalar man ut arbetslönerna till arbetarna vid dessa kooperativa jordbruk, och det som går dåligt får då hjälpas av det som går bättre. En så vidlyftig organisation tror jag inte att vi äro mogna för eller ha någon nytta av, och den skulle betyda en stor uppoffring från statens sida i form av kapital. Jag tror inte, att herr Sjölander och herr Ward i detta fall ha kommit till den rätta slutsatsen i fråga om att främja svenskt jordbruk. Det jordbruk, som överhuvud taget kan bära sig i vårt land, skall också ha förutsättningar att kunna starta och börja sin verksamhet. Har det inte förutsättningarna att ens begynna, har det heller inga större förutsättningar att kunna fortsätta. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

**Herr Osberg:** Herr talman, mina damer och herrar! När utskottets ärade ordförande åberopade den man, som var utskickad för att studera jordbruksförhållanden, kände jag mig föranledd att begära ordet. Mannen, som blivit utskickad med hjälp av statens stipendium, tillträdde sin faders gård som förvaltare för omkring 15 år sedan. Denna gård ligger mycket väl till och har de bästa avsättningsmöjligheter man kan begära i detta landet. Han hade full

*1 fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.  
(Ports.)*

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*  
(Forts.)

förvaltning av egendomen, som vid hans tillträde var i hög kultur. När han lämnade den låg den i lägervall. Hans syskon uppmanade fadern att han måste göra sig kvitt honom som förvaltare, för i annat fall skulle han förstöra gårdens finanser. Men han var likväl användbar att skicka ut som svenska statens expert för att komma tillbaka och säga hur vi skola sköta vårt jordbruk. Jag vill säga detta till herr ordföranden, så att han inte använder sig vidare av dessa papper. Ty är han i detta fall av samma valör som han är jordbrukare, böra vi inte vidare draga fram dem. Jag ämnade i fjol i remissdebatten till jordbruksministern framföra invändningar mot att han fått sitt stipendium, men det blev ingenting av då. Jag talade emellertid sedan privat med honom, och han hade ingenting att säga till försvar i saken.

Vad sedan beträffar själva saken, herr Sjölander, vill jag inte på något vis sätta mig emot förslaget. Men jag skulle ha varit mycket mera belåten om herr Sjölander verkligen varit jordbrukare. Herr Sjölander har väl mycket litet reda på vad det egentligen vill säga. Jag har varit åtskilliga år i industrien innan jag blev jordbrukare, och då räknade jag ut, att om jag får så och så mycket jord att bruka kan jag göra så och så stora förtjänster. Men jag har blivit grundligt lurad, och jag tror att också herr Sjölander kommer att bli det. Jag kommer emellertid på inga villkor att sätta mig emot en sådan utredning. Men naturligtvis måste man se till att man håller sig inom en ram av en rimlig kostnad. Och jag skall förklara för herr Sjölander nu, att om tio år skall herr Sjölander inte vara lika ivrig för kooperativt jordbruk som han är f. n. Jag har sagt förr i denna församling, att svenska folket inte är av sådant kynne, att vi vilja gå som torpare allihop. Utan vi älska friheten, och det bästa sättet för att komma framåt är att låta var och en vara sin egen man och låta var och en stå på egna fötter. Det är någonting att sträva efter. Jag tycker att det var tråkigt att herr Sjölander klandrade egnahemsrörelsen. Jag tror att den har gjort mycken nytta och att den även i framtiden skall göra det. Det är ju en sak som vi ändå ha någon kännedom om, och att nu slå om till ett annat oprövat förhållande tror jag inte kan vara riktigt. Men, som sagt, det är intet ont i att få fram förhållanden, som kunna så att säga ge oss på hand, huruvida resultatet blir gott eller inte. Därför skall jag inte sätta mig emot en sådan utredning. Jag vill bara ha lämnat dessa upplysningar i den här saken.

Herr **Månsson** i Backa: Herr talman, mina herrar! Denna fråga om kooperativt jordbruk är en uppenbarelse, som har den egenskapen att gå igen en gång om året. Detta i förbigående sagt. Jag har varit med i fjärde tillfälliga utskottet sedan flera år tillbaka, och städse ha vi dragits med detta försöksexperiment, om jag så får kalla det. Men jag har ändå för min ringa del funnit, att skola vi få några resultat måste vi även tillfredsställa andra kynnerna än dem, som vi själva representera. Det är inte några gigantiska kostnader, som här planläggas, enligt mitt förmenande. Utan det gäller, som herr Osberg här förut sade, att röra sig inom en trängre ram, för att därutav utläsa resultatet både för individerna och samhället.

Jag har egentligen här i detta betänkande reserverat mig emot motiveringen, där det heter i en passus, att sådana här sammanslutningar inte skulle ha de fördelar som de enskilda egnahemsföreningarna äro i tillfälle att erhålla. De ha inte möjlighet till kredit i samma grad som dessa. Men jag vill påstå att den motiveringen är oegentlig. Ty då det är flera i förening och man, som jag förmodar, även kan uppställa den fordran att de äga ett mindre kapital var för sig, anser jag, att då detta kapital sammanslås har så att säga en för alla och alla för en större utsikter att få t. o. m. enskilt lån. Det är detta jag har emot motiveringen. Men jag var med om klämman på den grund egentligen, att vi se lands-

bygdens avfolkning är ifrån år, och höra inför riksdagens bänkar, att den som äger hästar, kor och svin är en undermålig individ, och att den som kör gödsel inte är på samma pinne som övriga herrskaper i detta samhälle. Och då menar jag, att det erfordras, att även de som ha flutit ovanför detta lager skulle få tillfälle att lägga manken till och på jordbruket inom egna former få den avlöning, som eljest icke är möjligt inom jordbruksnäringens ram. Sedan komma vi alltid till resultatet, och till vad det är möjligt att erhålla i timmen. Men då röra vi oss också på verklighetens fasta mark, den mark som skall föda både högre och lägre samhällslager i vårt land. Det är dit vi skola komma: att ha en självförsörjning för folket. Ty utan denna självförsörjning är ett samhälle dock i viss mån ett osjälvständigt samhälle. När det då bjuds andra former för att möjliggöra flera armar till jordbruket, då, mina herrar, har jag inte panna att säga nej till dessa försöksapparater. Och jag är också så pass gammal att jag vet, att även sådant, som jag aldrig trott kunna gå, har lyckats. Och det vore lyckligt, även om jag i detta avseende har min tro för mig själv, om det lyckas bättre för dem som ha detta kooperativa jordbruk till ideal. Det är på dessa grunder, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativt  
jordbruksdrift.  
(Forts.)*

**Herr Berg:** Under nuvarande förhållanden är det ju på det sättet, att jordbruket inte lönar sig i allmänhet. Jordbrukarna klaga varje år över att de inte på jordbruket erhålla så stora inkomster, att de ens kunna avlöna sina drängar med en skälig lön. Och man kan förstå, att så skall vara förhållandet, ty man har ju på känn att jordbruket numera lever under särskilt tryckta omständigheter. Här spela ju in en hel del orsaker, som man ju inte har anledning att i detta sammanhang draga fram. Men då man är inne på frågan om att vederbörande jordbrukare inte kunna avlöna sina arbetare tillräckligt, så kan man inte förstå varför vederbörande jordbrukare med ovilja se att dessa arbetare äro intresserade av att själva bilda ett jordbruk, ett samfällt jordbruk. De måste ju slå in på den linjen därför att de inte förfoga över kapital själva och inte heller ha möjlighet att få några större eller mindre jordbruk i arv. Följaktligen återstår ingenting annat än att söka komma fram till en lösning på den samfälliga linjen. När frågan sålunda ligger på det sättet kan man inte undgå att göra den reflexionen: varför, när jordbruket nu är så dåligt under enskild drift och ledning, motsätter man sig bland jordbrukarna kravet på understöd, och varför vill man ej vara med om att staten understöder dessa samfälliga sammanslutningar? Det måste naturligtvis ligga någonting häri. Men då man framhåller det skälet, att dessa samfälliga sammanslutningar inte ha möjlighet att bära sig, vill jag som argument mot detta framhålla en omständighet. Utskottets ärade ordförande har framhållit den kooperativa sammanslutningen i Bergshamra. Jag för min del skall, med kammarens tillåtelse, framhålla ett annat kooperativt jordbruk, beläget i Blekinge, där jordarealen är 400 tunnland och där rörelsen numera drives kooperativt. Vederbörande andelsägare, d. v. s. den ursprungliga ägaren, lantarbetarna, föreståndaren och alla de andra, bekommo under föregående års verksamhet en utdelning av 20 procent. Då samma jordbruk åren dessförinnan inte drevs på den linjen, visade det sig att företaget inte gick i lös. Men när samtliga blevo medansvariga, ekonomiskt och på annat sätt, i detta företag, så visade det sig i varje fall att det kunde lämna utdelning. Nu ligger ju visserligen detta jordbruk inte kooperativt i den mening som i dessa motioner avses. Men man måste i varje fall av detta sakförhållande få en hållpunkt, och den hållpunkten måste givetvis säga oss, att det är möjligt att kunna driva en verksamhet på den linje, som det talas om i ovannämnda utlåtande. När det efter nuvarande förhållanden inte är möjligt

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*  
(Forts.)

för sammanslutningar inom denna verksamhet att av egnahemslånefonden få låna några medel, men väl-möjlighet för enskilda att få detta, då kan det ju inte, synes det mig, skada att riksdagen går in för att utvidga dessa möjligheter på så sätt, att den även tillåter sammanslutningar på detta gebit att få låna pengar för att slå sig ned på eget jordbruk. Man kan icke förstå annat än att detta skulle kunna vara möjligt, ty genom en sådan sakernas ordning skulle man ju för det första hos dessa lantarbetare framskapa en större arbetslust. Man skulle framskapa större förutsättningar för att dessa skulle lägga ned hela sin energi i sitt arbete och så att säga med hela sin människa gå upp i denna verksamhet för att kunna åstadkomma bästa möjliga resultat därav. Landsbygden avfolkas, arbetarna söka sig in till städerna och industrien. Ja, det är givet, att de skola göra så. Under de särskilda förhållanden, som varit rådande under krisåren, då det fanns möjlighet till arbete inom denna verksamhet, sökte man sig visserligen till landsbygden, och man har kanhända gjort det även sedan. Men det är väl förklarligt att man finner människor göra på detta sätt, då ju jordbrukarna icke förmå lämna arbetarna en sådan betalning, att de kunna leva en människovärdig tillvaro. Utskottet, som har behandlat detta ärende, har ju förutom denna fråga även till behandling en annan närliggande fråga, nämligen en motion, som föreslår åtgärders vidtagande för att förbättra levnadsförhållandena och andra förhållanden för lantarbetaregruppen i dess helhet. Och när man på detta sätt nödgas motionera rörande hela lantarbetaregruppen, så förstår man anledningen, varför vederbörande avfolka landsbygden. Men då nu så är förhållandet, borde det vara rimligt, att man försökte slå in på en annan väg för att få behålla dessa arbetare på landsbygden och få det så ordnat för dem, att de helt och hållet kunna gå upp i sin verksamhet för att ur jorden framskapa de värden, som de givetvis hava möjlighet till genom sammanslutningar bildade på kooperativ grund.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som jag velat framhålla, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Månsson** i Hageström: Jag skall bara be att få uttala min förvåning över att herr Andersson i Storegården, som dock säger sig kunna tolerera samfälliga jordbruk här i landet, icke kan tolerera, att staten skall understödja en försöksverksamhet i denna riktning. Det synes mig, att om jag vore i herr Anderssons kläder, skulle jag i stället säga så här: »Herr talman! Jag åtnjuter genom riksdagens votum 1,480 kronor räntefritt kapital för varje hektar brödsädes- och kornbesädd åkerareal jag har på min gård. Jag är gärna med om att anslå samma summa till försöksverksamhet i kooperativ riktning.»

**Herr Ward:** Herr förste vice talman! Herr Osberg trodde tydligen, att han mot mig använde ett fullkomligt förkrossande argument, då han förklarade, att den person, jag åberopat, själv skulle hava visat sig vara synnerligen olämplig som jordbrukare. Jag vet icke, om det är lämpligt att införa dylika argument i en debatt här i kammaren. För min del vill jag icke döma. Jag vill endast konstatera, att även om en person själv på detta sätt visat sig mindre lämplig för ett visst praktiskt arbete, så har han väl ändå förmåga att iakttaga, vad som rör sig omkring honom. Jag vill för min del säga, att även om en person har ekonomiskt misslyckats hur många gånger som helst och påstår, att vitt är vitt och svart är svart, så gäller väl härvidlag hans omdöme lika väl som andra människors.

Jag vill också erinra herr Osberg därom, att man mycket väl kan använda även andra källor än den av mig nämnda för att få belägg för samma sak. Anledningen till att jag åberopade denna framställning var den, att det var den senaste uppgift, som jag haft inför mina ögon. Nu är emellertid förhållandet



det, att vid ett tidigare tillfälle, då denna fråga förevar till behandling här i kammaren, kunde herr Vennerström med stöd av kungliga lantbruksakademiens tidskrift just omnämna samma förhållande som jag här omnämnt med stöd av herr Petterssons berättelse om iakttagelserna i Italien. Och dessa i lantbruksakademiens tidskrift intagna uppgifter överensstämma fullkomligt med vad den av herr Osberg klandrade agronomen här omnämner. De hava översatts och utgivits från internationella jordbruksinstitutet i Rom. Jag vet icke, huru långt herr Osbergs tveksamhet sträcker sig med avseende på officiella handlingars tillförlitlighet. Men jag tror i alla fall, att uppgifter, som sammanflyta på detta sätt, torde kunna vara värda lika mycket beaktande här i kammaren som herr Osbergs speciella sätt att argumentera mot en sak, som här framföres.

*I fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.*  
(Forts.)

Jag vill till slut säga, att jag naturligtvis för min del gärna medger, att förhållandena i vårt land rimligen icke kunna jämföras med förhållandena i Italien. Men det är ingalunda på det sättet, som herr Andersson i Storegården söker göra gällande, att dessa italienska jordbruk skulle både med avseende på de produkter man odlar och med avseende på boställsförhållanden och sådant så fullkomligt skilja sig från våra svenska förhållanden, att man här icke skulle kunna draga någon som helst nytta av de erfarenheter, man gjort där nere. Av de handlingar jag nyss åberopat, liksom också av tidigare handlingar jag nämnt, framgår tydligt, att den odling, man där på dessa jordbruk bedriver, i mångt och mycket överensstämmer med vad man vid svenska jordbruk har ägnat sig åt. Jag kan alltså icke finna, att de anmärkningar, som framställts mot utskottets utlåtande, på något som helst sätt kunna motivera, att man ställer sig tveksam med avseende på det praktiska värdet av vad utskottet föreslår.

Med betonande av detta vill jag, herr förste vice talman, vidhålla det yrkande om bifall till utskottets förslag, jag förut framställt.

**Herr Jeppsson:** Herr talman! Jag begärde ordet närmast av den anledningen, att min ärade vän, herr Berg i Karlskrona, åberopade ett kooperativt jordbruk från våra bygder, från Blekinge, som bevis på lämpligheten av kooperativa jordbruk.

Jag vill då säga det, att exemplet därnere ifrån Blekinge kan man icke taga som ett generellt exempel på kooperativa jordbruk. Ty först och främst har det kooperativa jordbruket såsom sådant bedrivits endast ett år. Att det under det året lyckats så pass bra, som det gjort, beror enligt min mening därpå att förutsättningarna där äro ganska gynnsamma för bedrivandet av kooperativa jordbruk. Där finnes icke endast 400 tunnland öppen jord, som ger inkomst, utan därtill hör ett ganska rikt givande laxfiske vid Mörrumsåns utlopp i Östersjön, vilket ger ett årligt netto på åtskilliga tusen kronor. Därtill har egendomen i fråga möjlighet till goda körförtjänster ifrån närbelägna stenbrott. Detta är naturligtvis viktiga förutsättningar för en lönande drift på egendomen i fråga. Och därtill kommer, något som är mycket betydelsefullt, nämligen att kooperatorerna därnere hava haft fördelen att ha en sällsynt duglig ledare. Det är naturligtvis det viktigaste av alltsammans.

Men jag har i alla fall icke begärt ordet endast för detta, utan jag skulle också vilja säga det, att när man från visst håll nu påyrkar, att staten skall ge sitt stöd till bedrivande av kooperativa jordbruk, eller att kooperativa jordbruk skola ställas i samma klass som enskilda jordbruk, då det gäller att räcka en hjälpande hand ifrån statens sida, så kan jag såsom själv varande jordbrukare icke förstå, att man skall resa betänkligheter och svårigheter mot detta. Ty är det så, att man genom att införa en ny driftsform kan få jorden rationellare och bättre skött och få en del av dess brukare, nämligen lantarbetarna, att känna

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.*

(Forts.)

större trevnad och få bättre utkomst av sitt arbete, så har man väl i all rimlighets namn ingen anledning att motsätta sig detta. Men å andra sidan vill jag säga, att jag tror, att den ärade motionären har allt för stora förväntningar på resultatet av ett kooperativt jordbruk. Jag hörde av hans anförande här, att han höll för troligt, att det kooperativa jordbruket skulle leda till en utveckling från småbruk till storbruk, och däri såg han en fördel. Jag får säga, att skulle saken ställa sig så, att detta skulle i allt för stor utsträckning verka hämmande på den självständiga egnahemsrörelsen, så vill jag beklaga detta. Ty det kan vara möjligt, att man genom att driva stora jordbruk kooperativt kan genom rationellare utnyttjande av jordbruksmaskiner med mindre arbete per hektar avvinna ett relativt gott skördeutbyte och att brukaren sålunda kan vinna sin utkomst genom att så att säga prestera en mindre mängd kroppsarbete; detta under förutsättning, att man kan få människor med stark samhörighetskänsla att bilda dessa jordbruk och att de få duglig ledning. Men även om förhållandena äro sådana, att man under dylika omständigheter kan driva ett jordbruk rationellare än om man driver samma jordbruk uppdelat på ett antal mindre egna hem, så tror jag dock, att man därigenom går förlustig en av det egna jordbrukets förnämsta fördelar. Det är nämligen så, att även om den kooperativa jordbrukaren med mindre arbete kan skapa sig en lika god ekonomisk ställning och erhålla lika god ekonomisk valuta för sitt årsarbete som den självständiga egnahemsbrukaren, så tror jag icke, att han känner samma tillfredsställelse med sitt arbete. Han känner sig icke som sin egen herre och, låt vara, sin egen dräng, såsom den gör, vilken brukar den egna torvan. Därför, menar jag, skall man icke ställa i utsikt, att den kooperativa jordbruksrörelsen skall utsträckas så att den förhindrar utvecklingen av egnahemsrörelsen, utan dessa båda former må mycket väl trivas jämsides.

Jag ser intet hinder för att vi jordbrukare kunna vara med på att den av utskottet förordade utredningen i motionens syfte må komma till stånd, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Andersson** i Storegården: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett yttrande av herr Fabian Månsson. Han sade nämligen, att en enskild jordbrukare har 1,480 kronor per hektar i understöd. Med detta syftade han på tullarna förmodar jag. Det är ett mycket egendomligt sätt att framföra siffror på, och jag är ganska förvånad över, att herr Fabian Månsson med den ställning han har i kammaren kan komma med sådana siffror. Jag kan upplysningsvis meddela herr Fabian Månsson, att på en hektar jord blir skörden i bästa fall 3,000 kg. vete. Med nuvarande vetepris, som producenten får, blir det omkring 15 kronor per 100 kg., d. v. s. 450 kronor för hela avkastningen på ett hektar, och tullen är 3 kronor 70 öre.

Det var egentligen för att göra denna replik jag begärde ordet, men jag vill tillägga, att när det gäller det kooperativa jordbruket har jag naturligtvis aldrig ifrågasatt, att de kooperativa skola vara sämre ställda än de enskilda. De skola naturligtvis hava samma förutsättningar och samma tullskydd som de enskilda. Vad som är fråga om här i dag är, om de utöver det skydd de enskilda ha därjämte skola få statsunderstöd. Det är att gå vid sidan av ämnet att draga in tullarna i denna debatt.

**Herr Weibull:** Då jag varit med i utskottet vid behandlingen av denna fråga vill jag framhålla några synpunkter.

Motionären har icke påpekat det viktigaste spörsmålet i denna sak, och det är, att jordbruket i nuvarande tid, såväl storbruket som det medelstora eller småbruket, lönar sig icke, så länge produktionskostnaderna icke motsvara de priser man får för produkterna. Samfälliga jordbruk har under dessa förhållan-

den ej heller utsikt att löna sig. Jag har varit i tillfälle att taga del av den utredning som föreligger från Italien, och det system man där bedriver jordbruket efter är det gamla byalagssystemet. Jag har sett detta system i Ryssland, och jag försäkrar herrarna: vi skola icke gå tillbaka till detta system, som vi kommit ifrån här i landet, utan vi böra inrikta oss på att få det intresserade folket till jordbruket på egen torva. Jag delar fullständigt motionärens åsikt i det hänseendet, och varför jag anslutit mig till denna utredning är helt enkelt, att jag finner, att det är meningslöst, att om ett egnahem skall bildas för 12,000 kronor, och det ligger ett annat som kan brukas av två, vilket är värt 24,000 kronor — man tänker sig två bröder eller två släktingar slå sig ihop om gemensam drift av denna egendom till 24,000 kronors värde — detta senare icke behandlas lika med det förra. Varför kunna de icke samfällt driva den? Ja, man har nu den möjligheten, att den ene står för lånet, men jag förstår icke varför icke de bestämmelser, som gälla för egnahemslån, kunna vara sådana, att dessa två, som bära ansvaret för skötseln, även kunna bära ansvaret för egnahemslånet. Det säges visserligen, att det icke hindrar, att flera jordbrukare kunna samfällt driva jordbruk, men då skall man anlita aktiebolagsformen eller föreningsformen, och enligt vad jag har mig bekant erfordras det minst fem personer för en dylik form. Min syn på frågan är den, att egnahemslånen borde kunna tagas även av flera personer än én, varigenom en styckning av egendomen undvikes och driften härigenom bättre kunde tillgodoses.

Med den synpunkten ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Åkerlund:** Herr förste vice talman! Min ganska långa erfarenhet har lärt mig, att det är ytterst sällan, som ett samjordbruk lyckas, och jag är fullt viss därom, att den ojämförligt största delen av den mindre bemedlade befolkningen, som vill hava jordbruk för egnahemsbyggande, icke, till följd av att staten ej kan klämma ned jordpriserna, kan existera på sitt jordbruk. Då får man försöka vidtaga andra åtgärder, och det kan ju hända, att om det uppstår kooperativa jordbruk, staten kan finnas benägen att lämna dessa mera understöd. Jag tror, att man bör göra vad möjligt är för att bibehålla befolkningen på landsbygden och icke driva den in till städerna för att där trängas om brödbitarna med förutvarande befolkning, mången gång utan att kunna åstadkomma något produktivt arbete. Det är denna åsikt som gör, att jag ovillkorligen måste ställa mig på det beslut, vartill utskottet kommit. Denna fråga kommer för övrigt igen varenda riksdag. Avslår man den nu, så kommer den igen, och det upphör icke förr än något beslut blivit fattat. Och då jag hyser förhoppning därom, att det i alla fall skall finnas möjlighet att nå ett ganska gott resultat, och jag naturligtvis är säker på att om det misslyckas med experimentet, man vet vilken väg man har att gå — jag hoppas emellertid det bästa av en sådan anordning som här är föreslagen —, kan jag för min del, herr talman, icke anse mig stå till svars med att rösta däremot, utan jag yrkar på det livligaste bifall till utskottets hemställan.

**Herr Osberg:** Om jag gått emot herr Wards tankegång och motsatt mig utredningen, så hade han haft större skäl att gå emot mig i det fall jag tillät mig påpeka. Men nu vill jag framställa några frågor till herr Ward. Om det till exempel vore en tidningsmannasammanslutning, som vill skicka ut en man för att studera tidningsväsendet, tror herr Ward, att man toge en, som icke visat sig vara kompetent i sitt fack? Eller tror herr Ward, om det vore en skol lärare, som visat som komplett oduglig att undervisa, att man skickar ut honom för att taga reda på utländska skolförhållanden? Eller tror herr Ward, att

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.  
(Forts.)*

*I fråga om  
av staten stödd  
kooperativ  
jordbruksdrift.  
(Forts.)*

man skickar ut en man för att studera industrien, som visat sig mindre lämplig i sin bransch? Nej, det är nog icke på det sättet, och vad beträffar denne man, som jag talat om här, så fråga i hans egen bygd hurudan han är och vad han duger till!

Vi få ju släppa till pengarna, och då vi få göra det, vilja vi också ha de bästa personerna för uppgiften; ha de visat sig duga något till, så kan man också förvänta, att de skola komma tillbaka med något som är värdefullt för oss. Saken är således icke så enkel, som herr Ward har låtit påskina.

Herr **Månsson** i Hagaström: Herr talman! Herr Andersson sökte bevisa, att jag räknat fel. Nej, jag räknade så här: 20 säckar gånger 3 kronor 70 öre lika med 74 kronor, kapitaliserat efter 5 %: 1,480 kronor räntefritt kapital på med brödsäd besädd areal. Herr Andersson bevisar, att jag räknat fel på följande sätt: han räknar med 30 säckar à 3.70 lika med 2,220 kronor räntefritt kapital per hektar. Han kommer alltså till en summa som är 50 % högre än den jag framkastade. Nu menar jag, att den summan som herr Andersson förde fram är alldeles för hög, därför att man kan ju icke få upp hela spannmålstullen varken på råg eller vete, men därför har jag icke räknat med hela avkastningen utan räknat med 33 % mindre avkastning i och för den sakens skull.

Vidare säger herr Andersson generöst, att lantarbetarna komma också att få del av spannmålstullarna. Nej, varken de eller några andra småbrukare få del av spannmålstullarna, de bliva helt förbehållna åt herr Andersson och några stycken storbrukare i landet. Lantarbetarna begära icke något understöd av spannmålstullar, intet understöd alls, utan endast att få lån som andra få, som hava privat drift, det begära de att få i samfällid jordbruksdrift.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Andersson i Storegården och Larsson i Kroken avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Storegården, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Andersson i Storegården och Larsson i Kroken avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 99 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag ur protokollet delgivas första kammaren.

## § 10.

Slutligen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om

återförande till kronan av rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar.

Utskottets hemställan bifölles; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag ur protokollet delgivvas första kammaren.

### § 11.

Ordet lämnades härefter till

*Interpellation.*

Herr **Västberg**, som anförde: Herr talman! Sedan två månader tillbaka pågår mellan Sundsvalls stad och dess renhållningsarbetare en elakartad strid, som saknar motstycke i landet. Förlikningsmannen har gjort flera försök att bilägga konflikten, men ännu utan resultat. Parterna ha kommit in i en återvändsgränd. Svaret på frågan hur man skall komma ur densamma vilar i gudarnas sköte. Det enda man med visshet vet är, att konflikten blir segsliten, att den kommer att pågå ännu under månader framåt. Jag har ingen anledning att yttra mig om orsakerna till konflikten, utan har begärt att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att belysa en sak som står i samband med striden. Det är frågan om poliskommenderingen.

Som bekant begärde magistraten i Sundsvall hos länsstyrelsen, och denna sedan hos chefen för socialdepartementet, på ett tidigt stadium av den öppna striden extra polishjälp. Motiveringen torde ha varit den, att sundsvallspolisen genom övervakningen av strejkbrytarna blivit överansträngd och behövde vila. Utan undersökning av situationen, men i formell överensstämmelse med vad det mellan staten och vissa städer upprättade kontraktet angående extra polishjälp stadgar, beordrade herr socialministern omedelbart tjugu stockholmspoliser till platsen. Innan stockholmspolisen anlände hade inga den allmänna ordningen hotande uppträden ägt rum. Omedelbart vid stockholmspolisens ankomst uppstod tumult, varvid polisen gjorde chock och drog blankt. Genom nådig intervention av vädrets makter — och få vi väl hoppas även genom nya förhållningsorder till polisen — fick dock första dagens svårartade uppträden inga farligare efterverkningar. För att lugna dem av kammarens ärade ledamöter, som tilläventyrs tro, att det var de organiserade arbetarna, som framkallade bråket, vill jag endast nämna, att samtliga som orostiftare anhållna personer voro tillfälliga stadsbesökare från omkringliggande landsbygd, varav de flesta besutna hemmansägare.

Efter detta uppträde för en och en halv månad sedan har ingenting inträffat. Såvida vi inte skola tala om renhållningsstyrelsens krampaktiga försök att svära sig fri från ansvaret för konflikten. Staden är lugn. De strejkande uppträda mönstergillt. De organiserade arbetarna ha ej lagt i dagen någon vilja att hota den allmänna ordningen. Stadens egen polis torde väl i detta nu vara ganska utvilad. Men — stockholmspolisen går kvar. Man frågar: varför? Saken lär förhålla sig så, att strejkbrytarna icke vilja att polisen dras bort, och vad strejkbrytarna vilja, det vill magistraten, det vill länsstyrelsen, det vill regeringen. Så enkelt är det hela. Jag skall för ögonblicket icke karakterisera detta förhållande utifrån min syn på denna konflikt och på statens roll till konflikter i allmänhet, men jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som lär ligga oss alla varmt om hjärtat som skattebetalare.

Något behov av den extra polishjälpen föreligger icke. Men denna historia kostar dock staten vackra slantar, vilka äro dubbelt värdefulla i en tid, då finansministern sparar på alla områden och statsministern icke vågar kräva den försvarsorganisation som han anser det internationella läget påkalla. Så som båda parterna formulerat sina ståndpunkter för att kunna gå med på en upp-

*Interpellation.* görelse kan man hålla tjugu mot ett på att striden blir långvarig. Situationen har ytterligare blivit skärpt genom renhållningsstyrelsens åtgärd att avskeda hela den gamla arbetarkåren och inrikta sig på att skaffa nytt folk. Därest man går in för principen, att staten skall hålla polisskydd så länge strejkbrytarna själva kräva detsamma, och därest det nuvarande polisskyddet är avvägt efter behovet, så förefaller det vara rimligt att räkna med, att en anställning av 20 i stället för 10 strejkbrytare måste resultera i en ökning av statens polisstyrka från 20 till 40 konstaplar. Redan ur ekonomisk synpunkt lär det vara motiverat att spörja: hur länge skall detta fortsätta? Det är på hög tid att frågan om poliskommenderingen blir föremål för en ordentlig ventilering. Och jag får därför, herr talman, vördsamt hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor: Anser icke herr statsrådet, att tiden nu är inne att återkalla poliskommenderingen?

Om så ej är, under vilka förutsättningar anser herr statsrådet att detsamma bör och kan ske?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

## § 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående förfarandet i vissa fall vid val av ledamöter i riksdagens första kammare;

statsutskottets

utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkterna 16 och 17 under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till lots- och fyrväsendet; samt

memorial, nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1924—1925;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen;

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående visst tjänstgöringstraktamente till justitieombudsmannens och militieombudsmannens ersättare, därest de icke äro bosatta i huvudstaden;

nr 18, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 19, i anledning av väckt motion om livränta åt plåtslagaren Fritz Alfred Pettersson; och

nr 20, i anledning av väckt motion om medgivande av utsträckt amorteringstid för lån från riksbankens avbetalningslånefond;

första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om allhelgonadagens upptagande bland helgdagarna; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv.

## § 13.

Justerades protokollsutdrag.

## § 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Knutsson</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 6 mars,
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 2 » » » 6 »
» <i>Wagnsson</i>	» 5 » » » 8 »
» <i>Johansson</i> i Huskvarna	» 3 » » » 6 »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» 7 » » » 6 »
» <i>Igel</i>	» 4 » » » 7 »
» <i>Gustafsson</i> i Älvsered	» 6 » » » 8 »
» <i>Karlsson</i> i Vätö	» 4 » » » 7 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 5 » » » 7 »
» <i>Carlson</i> i Mölndal	» 6 » » » 7 » och
» <i>Johansson</i> i Kullersta	» 4 » » » 7 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,57 e. m.

In fidem  
Per Cronvall.

---

## Fredagen den 7 mars.

Kl. 2 e. m.

## § 1.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna februari och den 1 innevarande mars.

## § 2.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 71, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

## § 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 och statsutskottets utlåtande nr 18.

## § 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till det frivilliga skyttväsendets befrämjande för budgetåret 1924—1925 blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

## § 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 16—20, första lagutskottets utlåtande nr 11 och andra lagutskottets utlåtande nr 10.

## § 6.

Herr *Holmgren* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 403, bordlades.

## § 7.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 41, till Konungen i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

## § 8.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 15, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 21, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående avodet till t. f. läkaren vid Tumba bruk; och

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående reglering av vissa kursförluster å utländska värdepapper m. m.

## § 9.

Justerades protokollsutdrag.

## § 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lagerkvist* under 4 dagar från och med den 8 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,12 e. m.

In fidem  
*Per Cronvall.*



## Lördagen den 8 mars.

Kl. 11 f. m.

### § 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Holmgrens* på kammarens bord liggande motion nr 403.

### § 2.

Bankoutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 14, 15, 21 och 22 bordlades åter.

### § 3.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av ut-  
anordnad del av beviljat statsbidrag till utdikningsföretag inom krononybygget  
Bredträsk eller Pettersudde nr 1 i Norrbottens län blev utskottets i nämnda ut-  
låtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

### § 4.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 35, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

#### *Punkterna 1—7.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 8.*

Lades till handlingarna.

#### *Punkten 9.*

Utskottets hemställan bifölls.

### § 5.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att tillstånd till vadhållning med s. k. totalisator vid hästtävlingar ej vidare må meddelas.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 110, hade herr *Pers* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att tillstånd till vadhållning för allmänheten vid hästtävlingar medelst totalisator ej vidare måtte meddelas.

*Ang.  
ifrågasatt  
förbud mot  
anordnande av  
s. k. totalisator  
vid  
hästtävlingar.*

Ang.  
ifrågasatt  
förbud mot  
anordnande av  
s. k. totalisator  
vid  
hästtävlingar.  
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Nilsson* i Tånga och *Karl Andreas Andersson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

**Herr Nilsson i Tånga:** Herr talman! Jag skall icke alls hålla något långt anförande i detta ärende, så mycket mindre som jag icke alls gör mig några illusioner om att kammaren skall justera sitt beslut från i fjol, jag menar justera det i den riktningen, att kammaren går på ett bifall av motionen.

Jag har emellertid vid ärendets behandling i utskottet reserverat mig för bifall av motionen. Jag har fortfarande den principiella uppfattningen, att statsmakterna icke böra intressera sig i eller göra sig på något sätt ekonomiskt meddelaktiga eller medverka i sådana företag, som avse spel om pengar eller pengars värde. Det är denna rent principiella uppfattning som för mig varit avgörande, och det är således den, som har gjort, att jag vid ärendets förberedande behandling yrkat bifall till motionen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till motionen och avslag å utskottets hemställan.

**Herr Björk:** Herr talman! Jag skall kort och gott be att få yrka bifall till utskottets förslag på den grund att reservanterna icke förebragt något skäl för sin ståndpunkt. Men dessutom finnes det ett nytt skäl för bifall till utskottets förslag, nämligen att riksdagen sänkt anslaget till fonden för befrämjande av hästaveln från 100,000 till 70,000 kronor, något som gör att det överskott som uppkommer av totalisatorspel i ännu högre grad erfordras för det avsedda ändamålet, understöd åt landets hästavel.

Jag anser således, att det av nu angivna orsaker icke kan bli tal om annat än att bifalla utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

## § 6.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 72, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 73, angående överlåtelse av en lägenhet från kronoegendomen Ekeberg i Skaraborgs län.

Dessa propositioner bordlades.

## § 7.

Föredrogs särskilda utskottets memorial, nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr H. S. Kinmanson m. fl. väckt motion.

Kammaren biföll utskottets hemställan samt beslöt överlämna ifrågavarande motion till behandling av statsutskottet.

## § 8.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående förfarandet i vissa fall vid val av ledamöter i riksdagens första kammare föredrogs härpå; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

## § 9.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkterna 16 och 17 under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till lots- och fyrväsendet.

Sedan *punkten 1* föredragits, yttrade

Herr **Jansson** i Falun: Då det föreligger en motion hänvisad till statsutskottet, som lämpligen ansetts böra behandlas i samband med den nu föredragna punkten, så hemställer jag, herr talman, om återremiss av punkten.

Med bifall härtill beslöt kammaren att återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

*Punkten 2.*

Utskottets hemställan bifölls.

## § 10.

Härefter föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen;

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående visst tjänstgöringstraktamente till justitieombudsmannens och militieombudsmannens ersättare, därest de icke äro bosatta i huvudstaden;

nr 18, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 19, i anledning av väckt motion om livränta åt plåtslagaren Fritz Alfred Pettersson; och

nr 20, i anledning av väckt motion om medgivande av utsträckt amorteringstid för lån från riksbankens avbetalningslänefond; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om allhelgonadagens upptagande bland helgdagarna.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

## § 11.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv; och yttrade därvid:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Till detta utlåtande har jag tillsammans med två andra ledamöter av utskottet fogat en reservation, och jag vill be att endast med ett par ord få motivera denna reservation.

*Ang.  
lagstiftning  
rörande  
statskontroll  
över truster  
m. m.*

Ang.  
lagstiftning  
rörande  
statskontroll  
över truster  
m. m.  
(Forts.)

Reservationen beror icke på någon olika uppfattning med utskottets övriga ledamöter angående behövligheten av kontroll över truster och likartade sammanslutningar. Men då riksdagen redan förut, nämligen år 1920, har ingått till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning i enahanda syfte, har jag för min del ansett det vara olämpligt och oriktigt att ånyo gå in med en begäran om utredning i samma sak. Det synes mig, att man kunde i en lämpligare form och lika effektivt få fram från motionärerna vad man önskar vinna genom att helt enkelt begagna sig av interpellationsinstitutet, utan att gå den längre och dyrbarare vägen med motion och utskottsbehandling. Detta är anledningen varför jag för min del reserverat mig. Jag har som sagt ansett det obehövt att ånyo skriva till Kungl. Maj:t i denna sak, och det är denna uppfattning jag med dessa ord velat uttala.

Jag har intet yrkande.

**Herr Hage:** Herr talman! Det framgår av utskottets utlåtande, att utskottet här står enigt om att tillstyrka en skrivelse i denna fråga med undantag av tre ledamöter, två i första kammaren och herr Magnusson i Skövde i andra kammaren, vilka reserverat sig. Jag tror, att det under sådana förhållanden icke tjänar mycket till att resonera om saken. Andra kammaren har vid föregående tillfällen uttalat sig för en sådan lagstiftning som den här ifrågasatta. Och det är att märka, att 1920 uttalade sig andra kammaren för att resultatet av en undersökning i denna fråga borde läggas fram om möjligt redan till 1921 års riksdag. När vi nu i alla fall äro framme vid 1924 års riksdag och det ännu icke har blivit något egentligt åtgjort i saken, så är det ganska naturligt, tycker jag åtminstone, när man så att säga här vill konstatera att frågan i någon mån kommit i dödvattnet. Då det gäller en så stor och betydelsefull fråga som denna verkligen är, synes det mig vara ganska naturligt, att kammaren följer utskottets förslag och sålunda är med om en framställning i saken till Kungl. Maj:t.

Från denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Åkerlund:** Herr talman! Herr Magnusson i Skövde har antytt, att förhållandena i hithörande hänseenden nu äro annorlunda och bättre än då riksdagen år 1920 avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Detta torde i viss mån vara sant, men exempelvis på livsmedelsmarknaden råder dock för närvarande en trustbildning, som är rent av skandalös.

Man talar här i staden om att »de välsignade bönderna» ha det så bra, men hur mycket få de i själva verket för en hel del av de varor, som de avyttra? För någon tid sedan hade jag besök av en smålandspojke, som förut varit i min tjänst under ett par tre år. Han berättade, att han och en annan person slagit sig ihop om att sälja fisk på Stockholm. Han visade mig svart på vitt på vad de fått för sin fisk. För abborre hade de fått 60 öre per kilo, för gädda och braxen 70 öre samt för ål 1 krona. Samma dag voro priserna i fiskhallarna och på torgen 1: 75 å 2 kronor per kilo för abborre, 2: 25 för gädda, 1: 75 å 2: 50 för braxen och 4 kronor för ål. Hur mycket få fiskarna? Jo, för närvarande erhålla de av uppköparna 10 å 15 öre valen för strömmingen, men i städerna kostar strömmingen, då den säljes till allmänheten, 60 å 70 öre valen.

Det vore märkvärdigt, om riksdagen icke funne skäl att göra något för att avhjälpa sådana oegentligheter som de av mig nyss påpekade. Det må vara sant, att förhållandena förbättras, sedan riksdagen år 1920 skrev till Kungl. Maj:t och att priserna sedan dess sjunkit, men den stora allmänheten har dock därav icke erfarit mycken lättnad i sina svåra ekonomiska bekymmer.

Herr talman! Jag skulle anse mig handla ansvarslost, om jag icke anhölle att få yrka bifall till motionen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag undrar, om icke den föregående ärade talaren missförstod mig. Det var icke min mening att säga, att läget numera vore så förändrat, att man icke behöfve vidtaga några åtgärder för att råda bot för de missförhållanden, som förefinnas på detta område. Min avsikt var endast att påpeka, att sedan riksdagen skrev till Kungl. Maj:t — riksdagens skrivelse avläts som bekant år 1920 — hava vid makten suttit regeringar av olika färg samt att därför icke kan läggas något visst parti eller någon viss åskådning till last, att sedan dess faktiskt ingenting blivit åtgjort åt saken. För övrigt framhöll jag, och efter vad jag tror med fullt fog, att i detta fall interpellationsvägen snabbare, billigare och enklare än motionsvägen skulle leda till ett resultat. Jag vågar på det bestämdaste bestrida, att min reservation, såsom herr ålderspresidenten tycktes vilja påstå, skulle innebära, att jag motsatte mig lagstiftning eller andra åtgärder på detta område. Jag trodde mig tvärtom uttryckligen hava betonat, att anledningen till att jag reserverat mig ingalunda varit, att jag ogillade motionens syfte utan endast att jag hyste den åsikten, att man icke i tid och otid borde skriva till Kungl. Maj:t.

Ang.  
lagstiftning  
rörande  
statskontroll  
över truster  
m. m.  
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr **Holmberg**, nr 404, om utarbetande av bestämmelser att tillämpas vid öppen omröstning i andra kammaren; och

herrar **Andersson** i Rasjön och **Andersson** i Kroken, nr 405, i anledning av Kungl. Maj:t proposition, nr 53, med förslag till lag om förmynderskap m. m.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

### § 13.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt maltdricka; och

nr 43, i anledning av väckt motion om tillägg till fjärde stycket av 5 § i förordningen med tulltaxa för inkommande varor.

### § 14.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om Sveriges utträdande ur Nationernas Förbund;

nr 11, i anledning av väckta motioner om ändringar i akten om Nationernas Förbund m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner om avskaffande av riksdagens första kammare och införande av ett enkammarssystem; och

nr 13, i anledning av väckt motion om avskaffande av lagrådet eller åvägbringande av ändrade bestämmelser rörande dess befogenhet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av anslag till ersättande av vissa genom eldsvåda å Galärvarvet förstörda inventarier; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Umeå m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående höjda tullsatser å vissa slag av animaliska jordbruksprodukter;

nr 14, i anledning av väckt motion om restitution åt tillverkare av glykos m. m. av erlagd tull för utländsk stärkelse;

nr 15, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

nr 16, i anledning av väckta motioner angående vissa tillägg till förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån från statens domäners fond till skogsvårdsstyrelsen inom Kopparbergs läns landstingsområde för uppförande av en fröklängningsanstalt m. m.;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt till viss handräckning hos länsstyrelse för enligt lagen om enskilda vägar förordnad förrättningsman, som ej är lantmätare;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor och nyfödda barn; och

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppförande i Luleå av byggnader för statens behov; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Normans motion, nr 315, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om avskaffande eller begränsning av rätten till fria resor och varutransporter å statens järnvägar.

#### § 15.

Justerades protokollsutdrag.

#### § 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Broberg	under 8 dagar fr. o. m. den 11 mars,
» <i>Lundstöm</i>	» 9 » » » 11 »
» <i>Lithander</i>	» 3 » » » 9 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 6 » » » 10 »
» <i>Persson</i> i Björnsbyholm	» 8 » » » 10 » och
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 6 » » » 11 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,36 f. m.

In fidem  
Per Cronvall.